

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vojtěch Volentič

Nové možnosti zaměstnávání vězňů

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2022

BACHELOR THESIS

Vojtěch Volentič

New possibilities for employing prisoners

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 2. 2022

Vojtěch Volentič

Poděkování

Rád bych poděkoval Doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je základním kamenem procesu návratu odsouzeného do civilního života. Zaměstnávání je jedním z nástrojů pro snižování recidivy a reintegrace propuštěných osob do společnosti. Práce je pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody šance jak si zajistit své životní potřeby a splácet své pohledávky v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a nevytvářet si další, které budou snižovat jejich bezproblémový návrat. Bakalářská práce se v teoretické části věnuje historickým souvislostem práce odsouzených od nucených prací jako trestu až po současnost, kdy zaměstnávání v průběhu výkonu restu odnětí svobody je vnímáno jako prevence pro předcházení recidivy kriminálního chování. V praktické části je práce zaměřena na nové moderní trendy zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova

Kriminalita, nevládní neziskové organizace, penitenciaristika, penologie, postpenitenciární péče, reintegrační programy, vězeňské systémy, zacházení s vězni, zaměstnávání osob ve výkonu trestu.

Annotation

The employment of persons serving a custodial sentence is a cornerstone of the convict's return to civilian life. Employment is one of the tools for reducing recidivism and reintegrating redundant people into society. Work is a chance for people serving a custodial sentence to secure their living needs and pay their debts during the execution of a custodial sentence and not to create others that will reduce their smooth return. The bachelor's thesis deals with the historical context of the work of convicts from forced labor as punishment to the present, when employment during the rest of imprisonment is perceived as prevention to prevent recidivism of criminal behavior. In the practical part, the work focuses on new modern trends in the employment of persons serving a custodial sentence.

Keywords

Crime, non-governmental non-profit organizations, penitentiaries, penitentiary, postpenitentiary care, reintegration programs, prison systems, treatment of prisoners, employment of persons serving sentences.

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMŮ	11
2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI	12
2.1 Vývoj světových vězeňských systémů.....	12
2.1.1 Americké systémy	13
2.1.2 Evropské systémy.....	14
2.2 Vývoj vězeňství v českých zemích.....	15
2.2.1 Období v letech 1850–1918.....	16
2.2.2 Období první republiky	17
2.2.3 Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945).....	19
2.2.4 Období v letech 1945–1952.....	19
2.2.5 Československé vězeňství podle sovětského vzoru (1953–1965).....	20
2.2.6 Období v letech 1965–1989.....	21
2.2.7 Reforma českého vězeňství (1990–1992).....	21
2.3 Vývoj zaměstnávání vězňů.....	22
2.3.1 Typy prací vykonávané vězňůmi osobami.....	22
PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
3 ČINNOST VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR.....	27
3.1 Projekt Otevřené věznice	32
3.2 Zaměstnávání.....	33
4 VÝBĚR DOBRÉ PRAXE V ZAMĚSTNÁVÁNÍ.....	43
4.1 Vazební věznice Praha Pankrác.....	43
4.2 Věznice Jiřice	43
4.3 Věznice Všehrady.....	44
4.4 Věznice Plzeň	45
4.5 Věznice Mírov	46
5 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	47
5.1 Komplexní reintegrační programy pro osoby opouštějící prostředí věznic	47
5.1.1 Probační program RUBIKON.....	48

5.1.2 Společný reintegrační program	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
SEZNAM ZKRATEK	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Koncepce vězeňství do roku 2025 jako svůj globální cíl stanovila: „*Vytvořit dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující vězeňství propojené s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem a směřující k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů. Pomocí širokého komplexu opatření docílit existence moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími vyspělými demokratickými státy.*“¹. Tohoto velmi ambiciózního cíle lze dosáhnout pouze za předpokladu, že všechny činnosti vedené uvnitř věznic budou v tom kladném směru přispívat k bezproblémovému začlenění vězňených osob zpět do života bez mříží. Ovšem bez následné péče o tyto osoby v rámci postpenitenciární činnosti je téměř jisté, že vězňené osoby po propuštění budou sociálně vyloučeny ze společnosti a aktivity, které vede vězeňská služba, nesplní svůj účel.

Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je považováno za základní kamen procesu návratu odsouzeného do civilního života. Zaměstnávání je obecně vnímáno jako jeden z nástrojů pro snižování recidivy a reintegrace propuštěných osob do společnosti.

Institut pro kriminalitu a sociální prevenci (IKSP) ve své prozatím poslední vydané Analýze vývoje trendu kriminality (za rok 2019)² konstatuje, že v souladu s nárůstem registrované kriminality lze v roce 2019 zaznamenat, po převážně dosud klesajícím trendu, výrazném zejména v roce 2010, nárůst v počtech stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob. Podíl dosud netrestaných osob je od roku 2015 poměrně stabilní,

¹ *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. Ministerstvo spravedlnosti [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>

² SCHEINOST, Miroslav. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019* [online]. [cit. 2022-01-01]. ISBN 978-80-7338-187-5. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

pohybuje se v rozmezí mezi 37 a 38 %, ale zároveň lze sledovat nárůst opakovaně trestaných osob. Již druhým rokem též mírně vzrostly počty uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody což může, zejména v posledním roce souviset jak obecně s nárůstem počtů odsouzených osob, tak i nárůstem opakovaně trestaných osob. (Scheinost, 2019, s. 33, 34)

Tento zvyšující se trend se prozatím neprojevil v nárůstu odsouzených. V roce 2021 bylo v českých věznicích 18 748 odsouzených, což je snížení oproti předchozím letům, kdy se počty vězňených osob pohybovaly kolem 20 000. Nicméně v evropském srovnání má Česká republika velmi vysoký počet vězňených osob v přepočtu na počet obyvatel.

Tato bakalářská práce si neklade za cíl věnovat se trestní politice státu, ale pouze jednomu segmentu činnosti, kterým se věnuje Vězeňská služba při odborném zacházení s vězňenými osobami, a tím je zaměstnávání v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Práce je pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody šance jak si zajistit své životní potřeby a splácet své závazky v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a nevytvářet si další pohledávky. Zároveň by měla sloužit, k jejich bezproblémovému zařazení do společnosti po propuštění.

Bakalářská práce se v teoretické části věnuje historickým souvislostem práce odsouzených od nucených prací jako trestu až po současnost, kdy zaměstnávání v průběhu výkonu trestu odnětí svobody je vnímáno jako prevence pro předcházení recidivy kriminálního chování.

V závěrečné části je práce zaměřena na způsob a nové moderní trendy zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Nedílnou součástí zaměstnávání je také průběžné vzdělávání vězňených osob, které je nutné vnímat v kontextu vývoje trhu práce neboť je zásadní pro jejich případné budoucí pracovní zařazení.

Komparativní metodou odborných dokumentů vztahujících se k dané problematice a aktuálního stavu se práce snaží o zprostředkování pohledu na zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, tak aby aktivity, kterých se osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zúčastňují, měly přesah i do jejich „civilního“ života je třeba je propojit i s následnou péčí resp. pomocí po propuštění v tzv. reintegračních programech.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Penologie – věda o trestech a trestání, věda o výkonu všech trestů a jejich účincích. V užším slova smyslu se zabývá reálným výkonem trestů a ochranných opatření a v širším smyslu zahrnuje i oblast alternativních trestů, penologické myšlenky, procesy, jevy, vztahy a zákonitosti. (Jůzl, 2017, s. 11)

Penitenciaristika – zabývá se výkonem trestu odnětí svobody, jeho účinky a možnostmi resocializace neboli věda o věznění a vězeňství. (Jůzl, 2017, s. 19)

Postpenitenciární péče - jedná se o podporu propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody při jeho opětovném začlenění do společnosti. Obecně je vnímána jako specifická oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody, nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou (u mladistvých). (Zapletal a kol., 2008, s. 96)

Reintegrační program - jedná se o komplexní soubor aktivit vedoucích k znovu začlenění osob po propuštění do společnosti.

Desistence - ukončení kriminální kariéry, proces vedoucí k dlouhodobému zdržení se kriminálního chování u jedinců, pro něž bylo toto chování až dosud příznačné. (Tomášek, 2017, s. 12)

„Od těch dob, co lidé, nešetříce mravu a řádu, hlavní základ občanské jistoty porušili, nastaly mezi nimi kázně a tresty. Přirozený i stanovený, světský i božský zákon tomu chce, aby káráním a trestáním rovnováha v mravním občanském životě se udržovala, a spravedlnosti zadost činěno bylo.

František Josef Řezáč“

2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Pinerová a kol. (2021), v publikaci Vězení jako zrcadlo společnosti označují vězení jako instituci, která je posledním článkem orgánů trestního řízení. Kromě úkolu chránit společnost před deviantními a nebezpečnými jedinci je také nástrojem disciplinace jedinců, kteří se za vězeňskými zdmi nacházejí, a také představuje prostředí poskytující pozoruhodný vhled do sociálních fenoménů, kterými se zabývá mnoho vědců z různých vědeckých disciplín.

Vězeňství, vězení je nerozlučně spjaté se vznikem trestu odnětí svobody a v historických souvislostech vždy zrcadlilo charakter společnosti v určitém období. V každém období vývoje lidské společnosti se vždy hledal co nejúčinnější a nejefektivnější způsob výkonu trestu odnětí svobody. V kontextu této skutečnosti tak mohla být i zformována nová poměrně mladá vědní disciplína penitenciaristika – nauka o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody.

Jůzl (2017) konstatuje, že *„každá epocha si staví svůj nápravný systém adekvátně podmínkám a vyspělosti své doby, ať již sociální, kulturní nebo ekonomické. A pokud je moudrá a prozíravá pohlíží při tom do blízké i vzdálenější perspektivy.“*

2.1 VÝVOJ SVĚTOVÝCH VĚZEŇSKÝCH SYSTÉMŮ

Stejně jako trestání, tak i způsob výkonu vězeňství se vyvíjelo od starověkých vězení, která představovala krutou izolaci jedince, kdy trest byl spojován především s myšlenkou pomsty a represe až k počátkům moderního vězeňství v době feudalismu.

V této době vznikají vězení, která slouží jednak vyšetřovací vazbě a vězení sloužící k výkonu trestu. V tomto období vězení plnila pouze represivní funkci a vedla převážně k fyzické likvidaci jedince. Až názory humanismu a renesance v 18. století přinášejí zásadní teoretické změny v přístupu a názorech na vězeňství bez tortur (Gruber, 2019).

V Evropě a Severní Americe byly během 19. století postupně přehodnoceny nejen názory na vlastní účel trestu, ale hledaly se zároveň i nejúčinnější systémy výkonu trestu odnětí svobody. Ve vězeňství vyspělých států se projevovaly snahy pro užívání humánnějších způsobů zacházení s vězni i komplexního působení na delikventy, s cílem dosáhnout jejich trvalejší nápravy (Uhlík, 1997).

Jůzl (2017) v dějinách penitenciaristiky charakterizuje nejznámější penologické systémy, které ve své podstatě korespondují s vývojem trestů a trestání a můžeme v nich spatřovat historický koncept pojetí vězeňství, a to od relativní teorie trestu, věznění až k nápravě – penitencii.

2.1.1 AMERICKÉ SYSTÉMY

Americké reformní snahy se odrazily počátkem 19. století ve zřizování vězeňských systémů, které ovšem neměly pro svou specifičnost dlouhého trvání. Vytvořily se v podstatě dva prototypy vězení, které vycházely jak z osvícenských myšlenek, tak z kvakerské víry požadující intenzivní duchovní život.

Systém pensylvánský - „Solitary systém“ – vězeň byl plně izolován, nesměl pracovat, byl pod náboženským vlivem. Samovazba měla vyloučit vzájemné negativní působení mezi odsouzenými nicméně úplná izolace je proti lidskosti. Po dvouletém uplatňování tohoto systému totální izolace se dospělo k názoru, že tento systém je škodlivý neboť z osmdesáti vězňů přežili pouze dva.

Systém Auburnský – „Silent systém“ – systém mlčení. Vězni přes den pracovali za zachování mlčení a v noci byli jednotlivě izolováni. Poslušnost se vynuocovala prostřednictvím těžkých trestů. Zde ovšem již došlo k tzv. třídění vězňů od

nejhůře napravitelných zločinců v první třídě, spíše zvládnutelní vězňové byli zařazeni do třídy druhé a ve třetí pak ti ostatní.

2.1.2 EVROPSKÉ SYSTÉMY

Vývoj vězeňských systémů probíhal na evropském kontinentu od 16. století a na americkém od 18. století. Až do 16. století byli vězni drženi pohromadě bez ohledu na pohlaví, věk, zdravotní stav a mravní narušenost. Na základní prvky nápravného vězeňského systému upozornil v Anglii John Howard v letech 1777–1778. Požadoval oddělení napravitelných od nenapravitelných vězňů, zaměstnávání prací, zavedení pravidelné školní výuky a náboženskou výuku. Další vývojovou fází v 19. století byl anglický a irský progresivní systém založený na požadavku, že v průběhu výkonu trestu odnětí svobody by měl odsouzený projít různými stupni přísnosti režimu - od počátečního nejpřísnějšího až po nejmírnější před propuštěním z výkonu trestu (od samovazby s omezením stravy a nečinností přes společnou práci, vzdělávání a zdokonalování v řemesle až k přípravě na propuštění v tzv. přechodném ústavu). Po ¾ vykonaného trestu mohl být odsouzený podmíněně propuštěn a předán pod dohled policie. V případě selhání na svobodě musel vykonat zbytek trestu. (Historická penologie 1/2006)

Anglický režim

Datuje se od doby zániku deportací odsouzených do kolonií, jednalo se o nový reformní vězeňský systém, ve kterém byly zavedeny tři stupně. V prvním fázi výkonu trestu odnětí svobody byl odsouzený uzavřen na samotce, aby litoval svého činu. Druhým stupněm bylo postupné začleňování do společné práce a v noci byli opět na samotce. Zaměstnávání byla věnována vysoká pozornost, odsouzení byli vzděláváni, a to nejen v „řemeslu“, ale i prostřednictvím náboženských obřadů. Ve třetí fázi mohl odsouzený dosáhnout odpuštění poslední čtvrtiny trestu, neboť se předpokládalo, že náprava byla dostatečná. Odsouzený mohl být podmíněně propuštěn, ale následně byl pod stálým dozorem policie.

Smíšený systém ženevský

Kombinuje období samovazby a mlčení, společné práce, ale jako první evropský systém odsouzené diferencuje, a to na čtyři skupiny. V první byli umístováni recidivisté a těžcí zločinci, ve druhé odsouzení za těžké přestupky, ve třetí odsouzení za obvyklé přestupky a ve čtvrté nedospělí a polepšující se vězni. Vedle systému prosté klasifikace byl zaveden tzv. progresivní systém výkonu trestu, a to bez ohledu na to, ve které skupině se vězeň nacházel.

Režim obermayerovský

Principy zacházení s vězňenými osobami byl blízký ženevskému. Důležitým výchovným prvkem bylo vzdělávání a konkrétním cílem mravní výchovy bylo vypěstování citu pro čestnost. Hlavní zásadou byl přísný dozor, nepřetržité zaměstnávání odsouzených, zajišťování jejich volného času a pozitivní působení vězeňského personálu.

Režim witzwilský

Hlavní náplní činnosti prvotrestaných vězňů s trestem do tří let byla práce v zemědělství. Tento systém se řídil heslem „Člověk napraví půdu a půda napraví člověka“. Pracovalo se na pozemcích ústavu a to nejen vězňené osoby, ale i dozorcí, kteří vězně hlídali a šli jim tak příkladem. Součástí vězeňského hospodářství byl i chov dobytka. Navíc vězni, kterým nebylo 22 let, navštěvovali jednou týdně školu (Jůzl, 2017).

2.2 VÝVOJ VĚZEŇSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Vznik a vývoj českého vězeňství úzce souvisí se vznikem a vývojem státu, trestního práva a soudnictví na území Čech, Moravy a Slezska od nejstarších dob až do současnosti. Pro účely této bakalářské práce je vývoj vězeňství v českých zemích pojat jako krátký exkurz do její bohaté historie se zaměřením na vývoj zaměstnávání vězňených osob jako prvek humánního a moderního vězeňství.

K zajišťování osob pro zemské soudy sloužila hradní vězení, která byla zřizována v různých částech hradů a zejména ve sklepení. Církevním soudům sloužila též hradní nebo klášterní vězení a městských soudům městská vězení, která se nacházela v radničních prostorách, šatlavních domcích nebo v částech městského opevnění. Od 17. století byly využívány i vojenské pevnosti, kde byli vězněni nejen vojáci, ale i civilisté. Hradní nebo klášterní vězení měl na starosti žalářík, městské vězení biřic nebo šatlavní hospodář, vrchnostenské vězení dráb, univerzitní vězení pedel a cechovní vězení určený dohlížitel. Pevnostní vězení měl na starosti vojenský profous s pomocníky. Zajišťování vězňů mohli provádět jednotliví správci vzhledem k účinným technickým podmínkám věznění. Nebezpeční vězni byli umístováni do sklepních prostor a navíc spoutáni železnými okovy nebo vsazeni do klády. (Historická penologie 1/2005)

2.2.1 OBDOBÍ V LETECH 1850–1918

Výrazné změny lze pozorovat v období osvícenského absolutismu za vlády císařovny Marie Terezie, která zrušila mučení (torturu) a podstatně zredukovala počet hrdelních soudů (v Čechách z 356 na 30 soudů, na Moravě z 200 na 25 soudů). Za vlády císaře Josefa II. došlo ke zřízení kriminálních soudů se sídlem v krajských městech, které měly prvoinstanční soudní pravomoc. Druhou instancí se staly apelační soudy, které působily jako vrchní kriminální soudy. Změny ve vězeňství souvisely zejména se zrušením trestu smrti a následným zřízením věznice ve vojenské pevnosti Špilberk v Brně pro zvlášť těžké zločince (vrahy, lupiče, žháře, padělatele úředních listin a peněz) z Čech, Moravy a Slezska. V roce 1785 předalo vojenské velení tuto věznici civilní správě (zástupcům gubernia a apelačního soudu) k výkonu doživotního i dočasných trestů žaláře pro muže i ženy. Činnost ve věznici řídil vrchní profous (Oberprofoss), který vedl též nezbytnou administrativu. Jeho zástupcem byl druhý profous (Unterprofoss), který měl na starosti vlastní zacházení s vězni. (Historická penologie 1/2005)

Ve 2. polovině 19. století se rozvíjí vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. Podle trestního

zákona č.117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti.

Všichni trestanci byli povinni vykonávat přidělenou práci, navštěvovat bohoslužby (katolické, evangelické nebo židovské) a nigramotní nebo nedostatečně vzdělání trestanci do 35 let věku byli povinni se zúčastňovat školního vyučování. Správa mužských i ženských trestních ústavů byla svěřena do péče ženských řeholních řádů, z nichž v Čechách působila Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Dohled nad výkonem trestu prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a v nejvyšší instanci generální inspektor pro vězeňství se sídlem v Praze.³

2.2.2 OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

Po vzniku Československé republiky (ČSR) v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla postupně zdokonalována počínaje rokem 1919. Zejména byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do 3 disciplinárních tříd. Převedení do I. třídy bylo předpokladem k návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu, které bylo uzákoněno již v roce 1919. V roce 1928 existovalo v ČSR 6 mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty (Plzeň, Leopoldov) a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava), dále trestnice pro choré a invalidní trestance (Mírov) a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců (Mikulov). Vedle toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé (Řepy u Prahy). Mužští trestanci s dlouhodobými tresty bez možnosti podmíněného propuštění byli po dvou třetinách vykonaného trestu přemísťováni do tzv. přechodného ústavu v Leopoldově. Vězeňství bylo centrálně řízeno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti, který úzce spolupracoval s Mezinárodní komisí

³ Vězeňská služba České republiky. *Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>

pro trestní právo a vězeňství. Dohled nad výkonem trestu prováděli domácí komisaři (příslušní okresní prokurátoři), občanští kontrolóři (poslanci Národního shromáždění) a od roku 1921 pověření úředníci ministerstva spravedlnosti.⁴

Československé vězeňství v období první republiky bylo i ve srovnání s dalšími zeměmi tehdejší vyspělé Evropy na vysoké úrovni. O tom svědčí zejména spolupráce s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství sídlící v Bernu, u které působil jako československý delegát ministerský rada JUDr. Emil Lány.

Druhou oblastí, na kterou se zaměřilo ministerstvo spravedlnosti v rámci reformy vězeňství, bylo zaměstnávání vězňů. Nepracovní zařazení trestanců odborníci vnímali jako nežádoucí stav současné situace. V prohlášení pro prezidenta dokonce absenci pracovního uplatnění prezentovali jako velmi palčivou otázku. „Jest známo, jak zhoubně působí na duševní stav trestanců nedostatek zaměstnání.“ Zajímavá na memorandu je skutečnost, že problém zaměstnávání není rozebírán z pohledu nezájmu vězňených osob o pracovní činnost. Zpráva naopak uvádí, že „při úředních návštěvách v trestnicích, konaných jak ministry, tak i úředníky ministerstva spravedlnosti, prosili trestanci mnohdy úpěnlivě, aby jim bylo poskytnuto zaměstnání“. Jako větší problém odborníci vnímali neochotu živnostníků poskytnout práci pro trestance. Byla totiž společností chápána jako nežádoucí konkurence na trhu práce. Z textu memoranda lze dále usuzovat, že odborníci koncipující změnu vězeňského systému po roce 1919 si uvědomovali potřebu vzdělávání. Zaměřili se nejen na poskytování informací a výchovné působení na trestance, ale i na zdokonalování kompetencí zaměstnanců jednotlivých vězeňských zařízení. Dalším významným faktorem byla i míra negramotnosti mezi vězni. Tuto skutečnost, společně s potřebou výchovně působit na vězeňskou populaci, si uvědomovali i autoři memoranda. To lze vyzorovat ze skutečnosti, že jednou z oblastí péče o vězně bylo i jejich vzdělávání a působení v oblasti morálky. (Historická penologie, 1/2005)

⁴ tamtéž

2.2.3 VĚZEŇSTVÍ V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA (1939–1945)

Po rozpadu Československé republiky a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zůstal v podstatě zachován dosavadní justiční a vězeňský systém včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma (vyhlášky, výnosy, oběžníky a pokyny) vydávaná protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem. V protektorátním ministerstvu spravedlnosti působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který měl sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými úřady. Vězeňská zařízení (soudní věznice a trestnice) byla využívána zcela nebo zčásti pro potřeby německé justice a tajné státní policie – gestapa. Tyto orgány nacistické okupační správy měly výhradní pravomoc řešit tzv. trestné činy proti Velkoněmecké říši a v této souvislosti spadaly pod jejich jurisdikci i občané protektorátu.⁵

2.2.4 OBDOBÍ V LETECH 1945–1952

Bezprostředně po osvobození od německé nacistické okupace rozhodovaly o umístování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Teprve koncem roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. Další vězeňská zařízení včetně internačních, sběrných a pracovních táborů k soustřeďování německého obyvatelstva k odsunu byla v působnosti ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. Dekretem prezidenta republiky č. 126 ze dne 27. 10. 1945 byly zřízeny zvláštní nucené pracovní oddíly ve všech věznicích krajských soudů a v trestních ústavech Plzeň, Valdice, Mikulov, Mírov a Řepy k zařazování odsouzených, zejména Němců s trestem odnětí svobody nad 5 let. Těchto oddílů bylo využíváno k odstraňování válečných škod na komunikacích a veřejných budovách a obnově národního hospodářství. V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948

⁵ Vězeňská služby České republiky. *Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>

Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Podle vězeňského řádu z roku 1951 měli výrazně více omezení než kriminální vězni.⁶

2.2.5 ČESKOSLOVENSKÉ VĚZEŇSTVÍ PODLE SOVĚTSKÉHO VZORU (1953–1965)

V letech 1953–1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující nejtvrďší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. Dnem 1. 1. 1953 bylo vězeňství jako celek převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení, který novým způsobem a podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu tzv. nápravných zařízení (NZ), která byla členěna na 6 typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů NZ byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu (státně bezpečnostní, kriminální) a podle závažnosti provinění.

K další diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu byl v roce 1955 vydán Řád pro nápravně pracovní tábory (NPT), který rovněž vycházel ze sovětských zkušeností a stanovil 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. Uvnitř NPT byly jednotlivé kategorie odsouzených odděleně ubytovány a zaměstnávány. Ještě v roce 1961 obsahoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody v nápravných zařízení kategorii tzv. třídních nepřátel, kteří vykonávali trest v nejpřísnějších podmínkách a byli zásadně zařazováni na fyzicky namáhavé a méně placené práce. Zvlášť nebezpeční odsouzení byli umístováni do zvláštního oddělení, které bylo zřízeno v NPT Leopoldov, Valdice, Plzeň a Pardubice.⁷

⁶ Vězeňská služba České republiky. *Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>

⁷ tamtéž

2.2.6 OBDOBÍ V LETECH 1965–1989

V polovině 60. let se stal dosavadní československý vězeňský systém již politicky neudržitelným z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do 3 nápravně výchovných skupin (NVS), kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (NVÚ). Podle nového zákona mohli do vězeňství vstupovat středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svojí činnost Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnostmi jeho nápravy. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti.⁸

2.2.7 REFORMA ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ (1990–1992)

Prvním důležitým krokem k odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let bylo udělení amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy, při které bylo propuštěno dne 8. 12. 1989 celkem 52 vězňů. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů (NVÚ) byly vytvořeny komise České národní rady (ČNR), které spolu se zástupci Občanského fóra, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštěvovaly jednotlivá NVÚ a prošetřovaly stížností vězňů, související s ústavním režimem. Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězněných osob. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních

⁸ Vězeňská služba České republiky. *Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>

humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, který zásadním způsobem reformoval organizaci, řízení a výkon českého vězeňství.⁹

2.3 VÝVOJ ZAMĚSTNÁVÁNÍ VĚZNĚNÝCH OSOB

Za posledních třicet let, resp. od roku 1992, došlo k zásadní reformě českého vězeňství, jejímž cílem byla humanizace výkonu trestu odnětí svobody, která vycházela z Evropských vězeňských pravidel a Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. V tomto období bylo nutno vymezit míru humanizace k vězněným osobám, a to tak aby trest zůstal trestem, plnil svůj účel a především chránil společnost jako takovou.

V historickém nástinu vývoje systému vězeňství se odráží i vývoj zaměstnávání vězněných osob jako nedílná součást procesu zacházení vězněných osob při výkonu trestu odnětí svobody. Smysluplná, dobře řízená a organizovaná práce rozvíjí pracovní návyky a s tím související i vlastnosti osobnosti. Ale v nedávné historii měla práce bohužel podtext tzv. převýchovný a represivní.

2.3.1 TYPY PRACÍ VYKONÁVANÉ VĚZNĚNÝMI OSOBAMI

V období 19. století dochází i ke změnám v soudnictví, byly nastoleny nové zásady, kterými byla nezávislost soudců, účast veřejnosti u soudů a odloučení vězeňství a soudnictví od veřejné správy.

Kovář (2015) ve své bakalářské práci shrnuje nové směry v evropském myšlení na poli trestání 18 a 19. století slovy Cesare Beccaria (1738–1794) „*Seznáme, že účelem trestu není trápit ani zarmucovati bytost citlivou, aniž odčiňovati zločiny již*

⁹ tamtéž

spáchané... Aby dosáhl trest svého účinku, stačí, aby zlo trestu převyšovalo dobro, ze zločinu pocházející. A v toto stupňované zlo má být počítána nevyhnutelnost trestu a ztráta dobra, přivoděného zločinem. Co je nad to, to je obyčejným tyranstvím“.

Díky Beccariovi se tak začalo postupně měnit pojetí trestu, který byl chápán také – kromě výše uvedené odplaty a kompenzace, také jako náprava delikventa.

Za základní a nezastupitelný prvek v reintegraci vězněných osob do společnosti je již od vzniku moderních vězeňských systémů považována práce, možnost pracovat ve výkonu trestu. Staré arabské přísloví praví „Práce odstraňuje nouzi, zahání nudu a spolehlivě chrání před konáním nepravostí“. Smysluplná, dobře řízená a organizovaná práce rozvíjí pracovní návyky a s tím související vlastnosti osobnosti. Takto upořádaná práce vězněných osob, vykonávaná navíc v podmínkách odpovídajících běžným pracovním podmínkám mimo věznici, spravedlivě odměňovaná, utváří zdravý vztah odsouzeného k práci nejen jako prostředku s ekonomickým efektem (Hála, 1999).

Typy pracovních činností vězněných osob se v průběhu vývoje vězeňství měnily stejně tak jako trh práce ve vývoji společnosti. Vězněné osoby se ve výkonu trestu odnětí svobody zabývaly řemeslnou prací, prací v zemědělství, strojírenství, na stavbách nebo uvnitř vězeňských zařízení. V této práci nemáme ambice zmapovat oblast výkonu druhu prací do vysoké míry podrobnosti, kterou by si toto téma zasloužovalo, ale popíšeme pouze ty základní pro dokreslení vývoje jednotlivých etap historie českého vězeňství.

Mechanická práce

Kromě pomocných prací, které vězni vykonávali, bylo od 19. století rozšiřovaným druhem vězeňské práce bylo draní peří. Jako mechanická práce, na rozdíl od práce řemeslné umožňovalo téměř celé století zaměstnávat vězně zejména fyzicky slabé, staré, nemocné nebo invalidní. Obdobně jako lepení obálek a obchodních sáčků nevyžadovalo zvláštní výrobní podmínky, bylo jednoduché na zapracování, snadno měřitelné a bezpečné. Ve vězeňských zařízeních drali peří ženy i muži, jak lze doložit z činnosti např. ženské trestnice v Řepích a mužské trestnice v Leopoldově. Po roce 1948 byli

draním peří často zaměstnávání tzv. protistátní vězni, neboť byli takto při práci izolováni ve skupinách, ale pracovalo se též na samotkách. Kolektivní způsob draní peří v podmínkách věznění tak plnil obdobnou funkci v sociální komunikaci jako kdysi venkovské dračky, které tradičně sblížovaly venkovské obyvatelstvo, avšak s tím rozdílem, že ve věznicích byly debaty politických vězňů sledovány Státní bezpečností prostřednictvím agentů z řad vězněných osob a mnohdy nezůstaly bez následků. Draní peří jako druh mechanické vězeňské práce zanikl koncem 60. let za obdobných okolností jako lepení obálek a obchodních sáčků, neboť nový způsob zaměstnávání vězňů na základě vládní bilance pracovních sil z řad vězňů byl orientován na využívání laciné vězeňské práce v důležitých oblastech národního hospodářství. (Historická penologie 1/2005).

Práce v zemědělství

Nasazení vězňů v zemědělství nebylo vždy chápáno jako vhodný způsob převýchovy. Naopak, zpočátku se jednalo spíše o zneužití „otrocké“ práce za účelem vylepšování hospodářské situace. Průkopníkem v tomto směru se stalo Švýcarsko, kde vznikl vězeňsky model vycházející ze zkušenosti pracovní kolonie Witzwill, založené roku 1895.

V prvorepublikovém vězeňství byla práce v zemědělství nedílnou součástí výkonu trestu odnětí svobody. Na základě tehdy platného československého trestního zákona byla zařazena zemědělská práce jako výchovný prostředek do věznic pro mladistvé, donucovacích pracoven a polepšoven pro dospělé. V této době byla zemědělská práce vězněných osob již běžnou záležitostí především v tzv. trestním přechodném ústavu, což bylo takové „otevřené oddělení“ kam byli vězni umisťováni na zkoušku a pro přípravu na propuštění. Takovéto zařízení bylo pouze v Leopoldově, kde tvořil samostatnou část mužského trestního ústavu.

Po ukončení druhé světové války byly v trestních ústavech zřizovány tzv. justiční statky, které navazovaly na tradici práce v zemědělství za první republiky. První justiční statek byl zřízen v září 1945 a celkem bylo jich zřízeno 12, 11 v Čechách a 1 na

Slovensku. Kromě rostlinné výroby se vězni věnovali také chovu dobytka. Ačkoliv se justiční statky z hlediska nápravné výchovy vězňů osvědčily, nevyhovovaly představám o vězeňském systému postaveném na základě sovětských zkušeností, spojeným s celkovou ideologizací a upřednostňováním represe před odbornou prací. Důsledkem tohoto procesu byla jejich likvidace a následné předání Jednotným zemědělským družstvům. (Historická penologie 2/2009)

Praxe ukázala, že vězeňská práce v zemědělství, založená na péči o rostliny a hospodářská zvířata je prospěšná nejen jako prostředek pro vytvoření finančního přínosu, ale též z výchovného hlediska. Po zrušení justičních statků byly v 50. a 60. letech 20. století zabezpečovány pracovní síly z řad vězňů pro některá jednotná zemědělská družstva a československé státní statky. Preferováno však bylo využívání vězňů v dolech, stavebnictví a tovární výrobě. V 70. letech 20. století byla v některých nápravně výchovných ústavech, kde k tomu byly podmínky, zřizována tzv. vlastní pomocná hospodářství, zaměřená na rostlinnou a živočišnou výrobu. Zanikla v 90. letech vzhledem ke změnám v příslušné legislativě a podmínkách pro hospodářskou činnost věznic.¹⁰

Práce v zemědělství se opět do vězeňských zařízení vrátila v posledních patnácti letech, kdy největší boom zažívá od let 2016, kdy se začíná rozvíjet např. chovatelství včel, chov daňků. Ale i v rámci zaměstnávání mimo zdi věznic je činnost vykonávána v oblasti lesnictví, ovocnářství.

Práce v průmyslu

Stejně tak jako práce v zemědělství byla práce v těžkém průmyslu chápána jako práce pro převýchovu s výrazným donucovacím efektem. V padesátých letech vznikaly tzv. nápravně pracovní tábory. Na Severní Moravě vznikl na základě požadavku Ostravsko-karvinského revíru kvůli nedostatku pracovních sil pro plnění plánu

¹⁰ Vězeňská služba České republiky. *Aktuality: Další chov zvířat ve Věznici Jiřice* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/dalsi-chov-zvirat-ve-veznici-jirice>

v důlních podmínkách. Všichni práce schopní vězni, byli povinni pracovat, v padesátých letech výlučně na Dolu Rudý říjen po jeho uzavření se hlavním zaměstnavatelem, kde staly Vítkovické železárny Klementa Gottwalda.¹¹

Práce vězňených osob v tomto odvětví záležela na umístění věznice v blízkosti strojírenských podniků. Například pro vězně zařazené ve věznici Vinařice bylo zaměstnávání realizováno především v přílehlých uhelných dolech či práce v těžkém průmyslu¹².

Na severu Čech je zaměstnávání vězňených osob spojeno s rozvojem automobilového průmyslu na Jablonecku. Tehdejší LIAZ, n.p. Jablonec nad Nisou, jehož hlavní závod 01 byl vystavěn v Jablonecké části Rýnovice, měl nedostatek pracovních sil a dobré zkušenosti se zaměstnáváním vězňů.¹³

¹¹ Vězeňská služba České republiky. *Historie Věznice Heřmanice* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/historie-veznice-hermanice>

¹² Vězeňská služba České republiky. *Věznice Vinařice: Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vinarice/sekce/historie>

¹³ Vězeňská služba České republiky. *Věznice Rýnovice: Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/sekce/historie>

PRAKTICKÁ ČÁST

3 ČINNOST VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR

Zákonem daným posláním Vězeňské služby je především „zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby“¹⁴.

Nicméně přesah Vězeňské služby by měl také směřovat do následné péče, resp. připravit vězněné osoby na propuštění, tak aby nedocházelo k recidivě odsouzených.

Mezi hlavní nástroje resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody patří:

- ✓ programy zacházení,
- ✓ zaměstnávání ve výkonu trestu odnětí svobody,
- ✓ výstupní oddělení či jiné formy přípravy odsouzeného na propuštění.

V českém vězeňství se pojem zacházení začal používat až po roce 1989, dříve se hovořilo o resocializačním působení a resocializačních programech. Do české legislativy byly programy zacházení zaneseny až od 1. 1. 2000 do zákona o VTOS a vyhlášky č. 345/1999 Sb. Zacházení chápeme jako veškerou činnost, která je realizována s odsouzenými proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody. Evropská vězeňská pravidla uvádějí, že „výkon trestu a zacházení s vězni vyžadují brát zřetel na požadavky bezpečnosti, zabezpečení a kázně, zároveň se zjištěním takových podmínek ve věznicích, které neporušují lidskou důstojnost a které uvězněným nabízejí smysluplné pracovní činnosti i programy zacházení, čímž je připraví na jejich opětovné začlenění do společnosti. (Drápal a kol., 2021, s. 257)

¹⁴ Zákon č. 551/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní ve znění pozdějších předpisů

Základem celého procesu jsou **programy zacházení**, jejichž realizaci ukládá Vězeňské službě Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, a to v souladu s jeho účelem, kterým je působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti¹⁵.

Programy zacházení jsou ve věznicích zpracovávány odbornými pracovníky, a to na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Programy jsou dále zpracovávány s ohledem na:

- ✓ délku trestu,
- ✓ charakteristiku osobnosti,
- ✓ a příčiny trestné činnosti.

Program zacházení obsahuje pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci. Je vytvářen v součinnosti s každým jednotlivým odsouzeným, který vykonává trest odnětí svobody delší než tři měsíce, za účasti odborných zaměstnanců dané věznice. Odsouzený má možnost zvolit si z těch programů, které věznice považuje za vhodné a které je schopna pomocí svých zaměstnanců realizovat. V případě, že nedojde ke zvolení z nabízených programů, pak se odsouzený účastní minimálního programu zacházení stanoveného vnitřním řádem věznice. Při standardním výkonu trestu je v rámci programu zacházení kladen důraz na pracovní aktivity odsouzených spolu s dalšími aktivitami speciálně výchovnými, vzdělávacími a zájmovými aktivitami. (Biedermannová a kol., 2011)

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a) zaměstnávání (uvedené se nevztahuje zejména na odsouzené starší 65 let, osoby se třetím stupněm invalidity a jejichž zdravotní stav to z jakéhokoliv důvodu neumožňuje),

¹⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů.

- b) práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice (běžné denní úklidy v prostorách věznice a brigádnická činnost pro potřeby věznice),
- c) pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.¹⁶

Odsouzený, který je k práci zdravotně způsobilý (tedy není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce) a je mu přidělena práce, je povinen pracovat. Věznice zařadí odsouzeného buď v rámci svého provozu, vlastní výroby, podnikatelské činnosti či smluvně u jiných subjektů. Odsouzený musí předem dát písemně souhlas se zaměstnáním u jiného subjektu, než je věznice. Přihlíží se hlavně k jeho vzdělání a získané praxi v daném oboru, zdravotnímu stavu či délce trestu. Zohledňuje se i osobnost odsouzeného, zvláště u nestřežených či vnějších pracovišť (bezpečnostní hledisko), k jeho skutečnému zájmu pracovat a přizpůsobit se konkrétním podmínkám pracovního zařazení. (Drápal a kol., 2021, s. 262)

Programy zacházení, které v současnosti Vězeňská služba realizuje lze dle studie IKSP shrnout do následujících kategorií:

- 1) **minimální program zacházení** – je charakterizován nižší potřebou odborné intervence (dle SARPO pro odsouzené s nízkými riziky) a je určen pro osoby s kratším uloženým trestem odnětí svobody a dále pro osoby, které nemají zájem zúčastnit se standardního zacházení. Z toho plyne zaměření programu na zájmové aktivity. Možnost zaměstnávání je snížena zejména vzhledem ke krátkodobosti uloženého trestu (brigády, zaměstnání ve vnitřní režii).
- 2) **Standardní zacházení** – střední potřeba odborné intervence pro odsouzené se středními až vysokými riziky. Převládají v něm pracovní a vzdělávací aktivity což umožňuje také delší nepodmíněný trest odnětí svobody zpravidla uložený za závažnější trestné činy.

¹⁶ Ustanovení § 36 odst. 3 vyhl. č. 345/1999 Sb.

3) **Speciální programy zacházení** – zde je potřeba vyšších odborných zásahů a činnosti speciálně cílených na osobnost odsouzeného. Je určen pro odsouzené s vysokým až velmi vysokými riziky. Ve speciálních programech jsou preferovány aktivity speciální výchovné a vzdělávací.

4) **Zacházení ve výstupním oddělení věznic** – příprava na samostatný život po propuštění. Marešová (2016) toto zacházení definuje jako učení se sebe obslužným činnostem, opatření potřebných dokladů apod.

V souladu s Vyhláškou č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn, jsou výstupní oddíly zřizovány ve všech typech věznic. Prostředí výstupního oddílu je, dle dispozičních možností jednotlivých věznic přizpůsobeno standardnímu ubytování, které je obvyklé a vhodné svým vybavením pro dlouhodobé ubytování v ubytovacích zařízeních městských nebo soukromých institucí. Dle nařízení generálního ředitele je program zacházení ve výstupním oddílu nastaven na povinné a volitelné činnosti, které jsou pro umístěné odsouzené vhodné. Programy se především zaměřují na vyrovnání se s negativními důsledky pobytu ve výkonu trestu a na přípravu na soběstačný život v souladu se zákonem¹⁷.

O výše uvedeném členění programů zacházení Válková a kol. (2012) uvádí, že byly sestaveny na základě hodnotícího systému SARPO, který byl postupně zaváděn do praxe v Českých věznicích od roku 2012. Jedná se o elektronický nástroj hodnocení odsouzených s validizovaným výpočtem statistického a dynamického rizika se zaměřením na identifikaci vybrané trestné činnosti. Výstupem je doporučení konkrétního výchovného postupu při zacházení s odsouzeným ve formě komplexní zprávy.

¹⁷ NGR č. 68/2013 o činnosti výstupních oddělení ve znění pozdějších změn

Vzdělávací aktivity

Vzdělávání vězňů je zakotveno v mezinárodních dokumentech, jako jsou např. Evropská vězeňská pravidla nebo pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami (Nelson Mandela Rules). Na vnitrostátní úrovni můžeme související ustanovení najít v Listině, zákoně o VTOS, ve vyhlášce č. 345/1999 Sb. a v dalších interních normách upravující zacházení s vězni. Obecně můžeme vzdělávání v prostředí věznic rozdělit na formální a neformální. Vězeňská služba zajišťuje formální vzdělávání „prostřednictvím vlastních školských vzdělávacích středisek středních odborných učilišť Vězeňské služby (dále jen „SOU“) a také za pomoci spolupracujících subjektů ze státní i soukromé sféry např.: základní školy, střední odborná učiliště, střední školy, vyšší odborné školy, vysoké školy a univerzity. Formální vzdělávání je zakončeno dokladem o dosaženém vzdělání. Neformální vzdělávání zahrnuje vzdělávací aktivity programu zacházení. Může se jednat o všeobecně vzdělávací kurzy, odborné kurzy, rekvalifikační kurzy a další. Kurzy mohou být podobně jako u formálního vzdělávání zakončeny dokladem o jeho absolvování."¹⁸ Bezesporu jednou z největších výhod vzdělávacích aktivit ve výkonu skutečnost, že z dokladů o vzdělávání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. (Drápal a kol., 2021, s. 263)

Příprava na propuštění

Příprava na propuštění odsouzeného by měla pobíhat od počátku výkonu trestu. Tato skutečnost vyplývá z potřeby řešit obrovské množství problémů, které je nutné s ohledem na účel výkonu trestu odnětí svobody učinit. Nebylo by možné v krátkém časovém horizontu zvládnout všechny behaviorální, sociální, ekonomické a další problémy, které s páčáním trestné činnosti souvisí, a jenž musí být odstraněny, nechceme-li, aby se odsouzení do vězení vraceli. Zhřivalová a kol. (2019) zmiňují, že s odsouzeným má být ve výkonu trestu odnětí svobody zacházeno tak, aby po opuštění věznic vedl řádný a soběstačný život. Zde je třeba připomenout, jak je v souvislosti

¹⁸ Statistická ročenka Vězeňské služby 2019, s. 155.

s přípravou na propuštění definován soběstačný život. Jedná se o takový stav jedince, který mu umožňuje bez další fyzické osoby zajistit si ubytování, stravu. Jedinec je začleněn do prostředí společnosti a je schopen sám uplatňovat svoje práva, oprávněné zájmy a obstarat si osobní záležitosti. Osoba, která je skutečně motivována najít si práci a žít z legálně vydělaných peněz, ale nemá rodinu a sociální kontakty, bude těžko ekonomicky zvládat první měsíce na svobodě. O soběstačnosti tedy lze uvažovat spíše v nadsázce. Mezi konkrétní oblasti potřeb odsouzených je bezesporu možné zařadit ty, které souvisejí s neodpovídajícím bydlením, absencí zaměstnání, dluhy, exekucemi a neuspokojivou finanční situací po propuštění. (Drápal a kol., 2021, s. 286)

3.1 Projekt Otevřené věznice

V rámci dalších činností, které Vězeňská služba realizuje pro resocializaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich následné reintegraci je v České republice ojedinělý projekt Otevřené věznice. Ministerstvo spravedlnosti tento projekt realizuje jako jeden z nástrojů trestní politiky pro snížení recidivy s cílem bezpečného posilování fyzické i sociální interakce odsouzených s mimovězeňským prostředím, posilování individuální a skupinové odpovědnosti a rozvíjení samostatnosti odsouzených, tedy jako „trenažéry svobody“

Pilotní projekt „Otevřené věznice“ v České republice je vázán na současné legislativní podmínky a jeho příprava a následná realizace je dána vládou schváleným obsahem Konceptu vězeňství do roku 2025 a schváleným Akčním plánem 2016 a 2017. Při přípravě pilotního projektu se Ministerstvo spravedlnosti ČR spolu s Vězeňskou službou ČR inspirovalo v zahraničí. Vzorem se staly Otevřené věznice ve Finsku, Norsku a Německu, kde představuje tento typ vězeňských zařízení klíčové pilíře těchto vyspělých moderních vězeňských systémů. Do Otevřené věznice jsou umístováni odsouzení, kteří jsou zařazeni pro výkon trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou – oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Hlavní kritérium pro umístění představuje vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik dle plánované kategorizace pro uplatňování

vnější diferenciaci při umisťování odsouzených do jednotlivých oddělení věznice s ostrahou.¹⁹

Otevřená věznice je svým provedením určitá nadstavba řádných výstupních oddílů, které jsou ve všech věznicích a jsou v souladu s řádem o výkonu trestu odnětí svobody nedílnou součástí práce s vězňenými osobami v rámci přípravy na jejich propuštění.

V roce 2021 provedl Institut pro kriminologii a sociální prevenci evaluaci tohoto pilotního projektu s primárním cílem posouzení míry vlivu odlišného zacházení s odsouzenými v prostředí otevřené věznice na snížení recidivy vězňů po jejich propuštění a srovnání recidivy s odsouzenými, se kterými se zacházelo běžným způsobem. Nicméně druhým cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, do jaké míry naplňuje tento pilotní projekt obecně stanovené cíle Koncepce vězeňství zejména o posilování protektivních faktorů u odsouzených. Právě zařazení do pracovního procesu je tím nejvýznamnějším protektivním prvkem. Podle respondentů, kteří se účastnili této evaluace, práce přispívá ke strukturaci dne, vytváří pocit vlastní hodnoty a užitečnosti a ventiluje nahromaděné tenze. (IKSP interní materiál 2021)

3.2 Zaměstnávání

Dle ustanovení § 28 odst. 1 a § 29 zákona o výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený povinen pracovat v případě, že není uznán jako dočasně pracovně neschopný nebo zdravotně nezpůsobilý k práci. Avšak je také důležité zmínit, že v rámci již výše zmíněných Evropských vězeňských pravidel je nutné, aby práce vězňů nepředstavovala formu trestu, ale spíše formu pozitivního prvku vězeňského režimu.

Věznice jsou zároveň povinny zajistit takové prostředí a podmínky, aby bylo možné vykonávat pracovní poměr ať už ve vlastní podnikatelské činnosti věznice či ve spolupráci s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací (Zich, 2019, str. 25).

¹⁹ JUSTICE.CZ. *Otevřené věznice* [online]. 2017. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>

Legislativní rámec

Povinnost vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených vyplývá i z Doporučení Rec (2006) Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. V čl. 26 Doporučení je stanoveno, že:

26.1 K práci ve věznici se musí přistupovat jako k pozitivnímu prvku vězeňského režimu a nikdy nesmí být používána jako trest.

26.2 Vězeňské orgány se budou snažit poskytovat dostatek práce užitečné povahy.

26.3 Poskytovaná práce bude pokud možno taková, aby udržela nebo zvýšila schopnost vězňů vydělávat si na živobytí po propuštění.

26.4 V souladu s pravidlem 13 nesmí v typu poskytované práce docházet k diskriminaci na základě pohlaví.

26.5 Vězňům, kteří z ní mohou mít prospěch, a zejména mladým vězňům, musí být poskytnuta práce, která zahrnuje odborné školení.

26.6 Vězni si mohou vybrat typ zaměstnání, na kterém se chtějí podílet, v rámci dostupných možností, správného výběru povolání a požadavků na pořádek a kázeň.

26.7 Organizace a metody práce v ústavech se musí co nejvíce podobat obdobné práci v komunitě, aby byly vězně připraveny na podmínky normálního pracovního života.

26.8 Ačkoli snaha o finanční zisk z průmyslu v ústavech může být cenná při zvyšování standardů a zlepšování kvality a relevance školení, zájmy vězňů by neměly být podřízeny tomuto účelu.

26.9 Práci pro vězně zajistí vězeňské orgány, a to buď samostatně, nebo ve spolupráci se soukromými dodavateli, ve věznici i mimo ni.

26.10 Ve všech případech musí být za práci vězňů spravedlivá odměna.

26.11 Vězni musí mít možnost utratit alespoň část svého výdělku za schválené předměty pro vlastní potřebu a část výdělku přidělit svým rodinám.

26.12 Vězni mohou být vyzváni, aby si ušetřili část svého výdělku, který jim bude předán při propuštění nebo použit pro jiné schválené účely.

26.13 Zdravotní a bezpečnostní opatření pro vězně je musí přiměřeně chránit a nesmí být méně přísná než ta, která platí pro pracovníky venku.

26.14 Je třeba přijmout opatření k odškodnění vězňů za pracovní úraz, včetně nemocí z povolání, za podmínek ne méně příznivých, než jsou ty, které vnitrostátní právo rozšiřuje na pracovníky mimo.

26.15 Maximální denní a týdenní pracovní doba vězňů bude stanovena v souladu s místními pravidly nebo zvyklostmi upravujícími zaměstnávání svobodných pracovníků.

26.16 Vězni musí mít alespoň jeden den odpočinku v týdnu a dostatek času na vzdělávání a další aktivity.

26.17 Vězni, kteří pracují, by měli být pokud možno zahrnuti do národních systémů sociálního zabezpečení.²⁰

Zaměstnávání vězňů ve Vězeňské službě ČR se řídí obecnými a zvláštními předpisy.

Možnost zaměstnávání vězňů je upravena speciální právní úpravou:

- zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (§ 29 – 33),
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (§ 41 – 45),
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., Řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměn osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů,

²⁰ In https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016809ee581

- doporučení Rec (2006) Výboru ministrů členským státem Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům
- nařízení generálního ředitele, kterým se vydávají postupy v oblasti zaměstnávání, odměňování odsouzených zařazených do pracovních činností²¹.

Vyhláška, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, stanoví, že odsouzený se zařazuje do práce rozhodnutím ředitele věznice, a to zpravidla na základě doporučení odborných zaměstnanců a s přihlédnutím k odborným znalostem odsouzeného, případnému zákazu určitou činnost vykonávat. Odsouzený je povinen pracovat pokud je tzv. práce schopný což znamená, že povinnost pracovat se nevztahuje na odsouzeného:

- ✓ staršího 65 let,
- ✓ který je poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně,
- ✓ jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení,
- ✓ dočasně práce neschopného,
- ✓ pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena.

V případě, že odsouzený odmítne výkon práce je toto odmítnutí považováno za závažné porušení povinnosti odsouzeného, za něž se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest. (Vyhláška MSP 345/1999)

Způsob zaměstnávání odsouzených je rozdělen do skupin dle míry kvalifikace každého z nich. Klasifikace skupin je následující:

- ✓ I. skupina zahrnuje práce, ke kterým není třeba žádné kvalifikace
- ✓ II. skupina zahrnuje práce, ke kterým je nutné mít střední vzdělání s výučním listem

²¹ Srov. <https://www.vscr.cz/veznice-plzen/zamestavani-veznu/>

- ✓ III. skupina zahrnuje práce, ke kterým je nutné mít střední vzdělání s maturitou či vysokoškolské vzdělání se zakončením bakalářským titulem
- ✓ IV. skupina zahrnuje práce, ke kterým je nutné mít vysokoškolské vzdělání se zakončením magisterským titulem (NV 361/2017).

Zaměstnávání ve věznicích je dáno několika faktory, jako je dislokace věznice, druh odsouzených v ní umístěných z hlediska zařazení typu věznice a v neposlední řadě je třeba vycházet také ze způsobu zaměstnávání, který se vyvíjel v období posledních přibližně třiceti let.

Z pohledu bezpečnosti jsou ve vězeňské službě definována pracoviště, do kterých jsou odsouzení zařazováni. Dle Nařízení generálního ředitele jsou rozlišována:

- ✓ Střežená pracoviště
- ✓ Nestřežená pracoviště
- ✓ Pracoviště s volným pohybem mimo věznici
- ✓ Pracoviště s volným pohybem v prostoru věznice

Střežené pracoviště

Jedná se o pracoviště, které je buď ve střeženém prostoru vězeňského zařízení a nebo se jedná o pracoviště, které je umístěné mimo prostor věznice nebo ústavu, jenž je místem výkonu práce, na kterém jsou k zabránění útěku nebo zajištění bezpečnosti používány prostředky Vězeňské služby.

Nestřežené pracoviště

Nestřeženým pracovištěm se dle nařízení generálního ředitele rozumí pracoviště v administrativních budovách nebo obdobných objektech věznice a ústavu, které je umístěno mimo střežený prostor, kde odsouzení vykonávají úklidové, údržbářské nebo jiné výpomocné práce. Nebo se jedná o místo výkonu práce odsouzených, mimo

střežené objekty věznice a ústavu, na kterém nejsou k zabránění útěku nebo zajištění bezpečnosti používány prostředky Vězeňské služby.

Pracoviště s volným pohybem mimo věznici

Pracoviště s volným pohybem mimo věznici je pracoviště, na které lze zařadit vybrané odsouzené vykonávající trest odnětí svobody v oddělení s nízkým nebo středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou. Odsouzený, který je zařazen do tohoto typu pracoviště má povolen samostatný odchod z vězeňského zařízení bez doprovodu zaměstnance věznice a stejně tak je i jeho návrat.

Pracoviště s volným pohybem v prostoru věznice

Jedná se o výkon pracovních činností uvnitř vězeňských zařízení, kdy odsouzený má povolen volný pohyb pro plnění pracovních úkolů. Tzv. „volný pohyb“ je chápán jako „volný jeho samostatný odchod z ubytovacího prostoru, přesun na předem určené nebo dodatečně stanovené místo výkonu práce a zpět a pohyb v prostoru tohoto místa. (NGŘ 45/2015)

Z tohoto pohledu jsou vězni zaměstnáni ve vnitřní režii, vlastní výrobní činnosti, podnikatelské činnosti, smluvně u jiných subjektů a k formě zaměstnávání se řadí také vzdělávání vězňů.

Zaměstnávání ve vnitřní režii a vlastní výrobě

Základní formou je výkon pracovní činnosti ve vnitřní režii a vlastní výrobě. Vězni pracující ve vnitřní režii pomáhají zajišťovat běžný chod věznice. Jedná se zpravidla o osoby, které mají z civilního života zachovanou kvalifikaci a jsou zárukou, že bez méně důsledného dohledu budou plnit včas a kvalitně úkoly, kterými jsou pověřeni. Velmi významným hlediskem pro zařazení do této skupiny je stupeň jejich

nebezpečnosti z hlediska ohrožení vnitřní resp. vnější bezpečnosti věznice. Jde především o vězně pracující ve stravovacích provozech ve funkci kuchařů nebo pomocných kuchařů, v údržbě a to jak stavební, tak strojní. Do této skupiny patří i pracovníci podílející se na chodu např. knihovny, ale také pořádku na ošetřovnách a lůžkových částech ošetřoven, pokud jsou ve věznicích zřízeny. Počet zařazených na těchto pracovištích je stanoven schválenou systemizací a odpovídá potřebám věznice.

Vlastní výrobní činnost věznic je zvláštním druhem provozování výroby, která je navázaná na rozpočtové hospodaření příslušné organizační jednotky Vězeňské služby. V této oblasti jsou odsouzení zařazováni za účelem zpravidla plnění pracovních úkolů pro Vězeňskou službu. Od vnitřní režie se tento způsob liší tím, že výsledkem jsou zde produkty, které slouží zpravidla v ubytovacích částech objektů nebo v administrativních budovách věznic, nebo může jít o zhotovování tiskopisů potřebných pro administrativu ve vězeňství.

Odsouzený, kterému je přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo pracovně nezpůsobilým, má povinnost pracovat (§ 28 - 29 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb.). Vězněná osoba nemůže odmítnout práci, kterou má vykonávat pro věznici. Odsouzené je možné zaměstnávat bez jejich souhlasu také například u obcí, krajů, dobrovolných svazků obcí, škol a nemocnic, kde vykonávají různé pomocné práce při mimořádných událostech, jako je například sněhová kalamita, provádí pomocné výkopové a stavební práce, uklízejí parky a další veřejná prostranství, obnovují zarostlá a nepoužívaná pískoviště a další.²² Jiná situace však nastává při zaměstnávání vězňů soukromými subjekty.

Střediska hospodářské činnosti

Podnikatelská činnost je druhem zaměstnávání odsouzených, který se začal rozvíjet ve věznicích po roce 1989. V rámci Vězeňské služby jsou zřízeny Střediska hospodářské činnosti, které jsou ekonomicky zcela oddělené od hospodaření Vězeňské služby ČR jako organizační složky státu. Hospodaří svým jménem a na svůj účet.

²² Srov. POKORNÝ, P. *Vězni pomáhají městu. České vězeňství*, 2010, č. 2, s. 8-9.

Dosažené zisky jsou využívány především na rozšiřování výrobních prostor, zajišťování nových výrobních prostředků a také zajištění výrobních prostředků. Vězeňská služba pak může tyto prostředky dále použít na krytí mimořádných výdajů spojených s výkonem vězeňství a to jako mimorozpočtové zdroje. V podstatě je možno tento způsob hospodářské aktivity přirovnat ke státnímu podniku. Provozování této činnosti se zaměřuje především na výrobu a prodej výrobků a výpěstků a poskytování prací a služeb.

V roce 2020 realizovalo hospodářskou činnost 29 organizačních jednotek Vězeňské služby, tj. o dvě pracoviště více oproti roku 2019. Na pracovištích provozoven SHČ bylo v roce 2020 pracovním zařazeno průměrně 3 714 odsouzených, což je o 467 odsouzených méně než v roce 2019, a to zejména v důsledku přechodného uzavření většiny vnějších pracovišť v období první a druhé vlny COVID-19.

Zaměstnávání odsouzených osob má i svá negativa. Mezi hlavní nevýhody se řadí nižší kvalifikace odsouzených a nutnost zvláštního pojištění proti úrazu a trvalým následkům odsouzených, které musí firma uzavřít. Při zvolení nové hlavy republiky může zaměstnavatele nemile překvapit i amnestie prezidenta. Pokud odsouzení pracují mimo věznic, náklady na dopravu musí hradit podnikatel.²³

Vzdělávání v rámci denního studia představuje další formu zaměstnávání. Vzhledem k tomu, že odsouzení často nemají dostatečné kvalifikační předpoklady pro výkon nabízené práce, je nezbytné věnovat se jejich vzdělávání. Výuka probíhá v rámci Školského a vzdělávacího střediska Vězeňské služby ČR, jejíž pobočky se nachází v několika věznicích. Přehled učebních oborů je přílohou A. Jedná se např. o tříletý učební obor „strojírenské práce“, dále kurzy zahradník, dělník v elektrotechnice, informační a komunikační technologie, CNC obrábění, robotika, 3D tisk a další.²⁴

Vězeňská služba klade velký důraz na zaměstnávání vězňených osob. Zaměstnávání odsouzených je vnímán jako protektivní faktor případné recidivy, aby vězňená osoba

²³ Srov. <https://www.podnikatel.cz/clanky/hledate-idealniho-pracovnika-co-zkusit-vezne/>

²⁴ Srov. <https://www.vscr.cz/veznice-plzen/zamestnavani-veznu/>

neztratila nebo naopak aby, pokud dosud nepracovala, získala pracovní návyky pro uplatnění se v rámci svého návratu po vězení.

Od roku 2015 se Vězeňské službě ČR podařilo dosáhnout markantního navýšení počtu aktivit a projektů vedoucích k zaměstnávání vězňů. Bylo například realizováno 40 seminářů v rámci celé ČR na téma zaměstnávání vězňů ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR, Komorou sociálních podniků, Hospodářskou komorou a Centrem pro podporu podnikání. Výsledkem těchto aktivit, zvýšeného koordinovaného úsilí v oblasti zaměstnávání vězňů a v neposlední řadě díky aktivní podpoře Ministerstva spravedlnosti ČR dochází k razantnímu nárůstu procentní zaměstnanosti.²⁵

V příloze B najdeme přehled počtu zaměstnaných odsouzených. Údaje jsou vždy k 31. prosinci daného roku a byly zpětně vypočítány podle nové metodiky hodnocení zaměstnanosti odsouzených. Ta nyní započítává pouze odsouzené zaměstnané za finanční odměnu a vyjímá odsouzené pracující v režii věznice či účastníci se vzdělávacích a školicích programů, brigád a podobně. Údaje za rok 2013 odrážejí stav po amnestii prezidenta republiky z 1. 1. 2013. Nárůst počtu zaměstnaných vězňů v roce 2016 je způsobený novou politikou zaměstnávání odsouzených vyplývající z Koncepce vězeňství do roku 2025.

Z předloženého přehledu vyplývá, že zaměstnanost v posledních třech letech lehce klesá a dostává se již pod 55%. Bohužel i v oblasti zaměstnávání vězňů se projevila doba Covidové pandemie.

Dle Statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2020 je prioritou Vězeňské služby pokračovat v rozvoji zaměstnávání vězňů u cizích subjektů a v provozovnách SHČ.²⁶

²⁵ Srov. <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>.

²⁶ Vězeňská služba České republiky. *Statistická ročenka VS ČR rok 2020* [online]. [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizaeni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

Dle údajů generálního ředitelství disponuje Vězeňská služba 12 živnostenskými oprávněními, na základě kterých mohou vykonávat odborné činnosti ve vlastní výrobě a hospodářské činnosti. V případě, že by vězeňské zařízení, které si chce zřídit provozovnu, či ve stávající provozně chtějí vykonávat činnosti, které nespadají do již vydaných živnostenských oprávnění, pak má možnost požádat o vydání nového oprávnění dle zákona, o živnostenském podnikání.

V příloze C a D předkládáme přehled všech druhů živnostenských oprávnění, které jsou využívány ve Vězeňské službě. Z tabulky vyplývá, že nejvíce 27 věznic využívá živnostenské oprávnění č. 7 spočívající v činnosti „Skladování, balení zboží, manipulace s nákladem a technické činnosti v dopravě“. Druhým, nejpočetněji využívaným oprávněním je „Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků“ a „Nakládání s odpady (vyjma nebezpečných)“.

Naopak oprávnění, která využívá pouze jedna věznice, se týká např. oboru „Řeznictví a uzenářství“, „Galvanizérství, smaltérství“ či „Příprava a vypracování technických návrhů, grafické a kresličské práce“.

Jedná se tedy o poměrně širokou škálu činností, kterými Vězeňská služba disponuje v oblasti zaměstnávání. Právě toto široké portfolio pracovních aktivit vytváří další možnosti pro otevření se pracovnímu trhu a dává to tedy odsouzenému větší šanci na osvojení si pracovních návyků, které jsou konkurence schopné na trhu práce v běžném životě.

4 VÝBĚR DOBRÉ PRAXE V ZAMĚSTNÁVÁNÍ

Typické činnosti, které jsou zajišťovány vězňenými osobami jsou např. kovovýroba, výroba nábytku, třídění odpadů, šrotování elektrospotřebičů, balení výrobků, čištění odlitků, uklízení sněhu a další dělnické profese.

4.1 VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA PANKRÁC

Vazební věznice Praha - Pankrác zaměstnává řadu odsouzených ve výkonu trestu hned ve dvou provozech hospodářské činnosti. Jedná se o tiskárnu VS Tisk a kovářskou a zámečnickou dílnu KOVO.

Projekt ARESTshop.cz byl spuštěn na konci roku 2011 - jedná se o unikátní projekt internetového obchodu, který nabízí zboží vyrobené odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody.

Tiskárna VS Tisk byla v 70. letech zřízena Vězeňskou službou ČR, která působí v rámci resortu Ministerstva spravedlnosti. Tiskárna VS Tisk má dlouholetou tradici a patří mezi známé subjekty na trhu. V tiskárně pracují vybraní odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody pod přímým dohledem odborných a zkušených zaměstnanců. Zakázky jsou průběžně kontrolovány v každém technologickém kroku tak, aby byla dodržena standardní kvalita produkce.²⁷

4.2 VĚZNICE JIŘICE

Odsouzení z výstupního a specializovaných oddílů věznice opakovaně navštěvují domovy pro seniory za účelem pracovní pomoci těmto zařízení. Zde se podílejí na vyklízení sklepů a půdy objektů, provádějí úklidové a udržovací práce jako je obroušení a nátěr laviček umístěných v areálu.

²⁷ VS TISK. *O nás* [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <http://vstisk.cz/o-nas/>

Mezi další druhy činností patří pomocné práce při údržbě železnice a úpravy terénu v areálu Tankodromu Milovice; při montování menších dílů, nýtování, řezání, broušení, hrotování; při balení výrobků, kompletaci svítidel, čištění plastových boxů; při manipulaci s materiálem při montáži, demontáži prodejních stánků a úklidových prací.

Absolventi rekvalifikačního programu Chovatel včel (41-035-H) získají odborné kompetence potřebné pro výkon pracovních pozic jako např. soukromý podnikatel (soukromý zemědělec) – včelařský farmář, obsluha včelstev, zpracování a expedice včelích produktů, výroba včelařských pomůcek a zařízení, zaměstnanec včelařských farem.

Nejenom stálým zaměstnáním ale i například poskytnutím pomoci při organizaci tradičního soutěžního klání „Lyského pětiboje“ v keramické dílně vyrábějí medaile a další upomínkové předměty pro úspěšné soutěžící z řad klientů spřátelených okolních domovů pro seniory.

4.3 VĚZNICE VŠEHRDY

Odsouzení Věznice Všehrdy, po částečném uvolnění protiepidemických opatření opět vykonávají ve větší míře pracovní a sportovní aktivity v rámci programu zacházení nejen v areálu věznice, ale i mimo něj. nově i s Českou poštou.

Nyní odsouzení docházejí na dvě stálá pracoviště v areálu věznice, kde mají soukromé subjekty pronajaty prostory výrobní haly. Zde se kompletují a balí různé výrobky. U ostatních zaměstnavatelů, na vnějších pracovištích, jde většinou o pomocné práce charakteru stavebních prací, truhlářské, práce v zemědělství, odchyt a porážka drůbeže, práce na autovrakovišti, úklidové práce a podobně.

Ve vnitřní režii věznice je zaměstnáno cca 50 odsouzených, kteří pracují ve vězeňské kuchyni, v kuchyni pro zaměstnance, v dílně údržby, ve skladech věznice, v autoparku, v elektrodílně, dále jsou zařazeni jako školníci ve školském vzdělávacím středisku nebo na úklid v administrativních budovách, na zdravotnickém středisku

a také jako obsluha a údržba čističky odpadních vod. Na oddělení výkonu trestu vykonávají odsouzení práci knihovníka a holiče.

Pod vedením odborných zaměstnanců udržují odsouzení pozemky v okolí ubytoven, včetně sportovního hřiště. Jednou z pracovních aktivit programu zacházení je také chov včel, pod vedením pedagožky volného času.²⁸

Součástí zaměstnávání je také výuka odsouzených, zařazených ve školském vzdělávacím středisku. V současné době je ve školském vzdělávacím středisku zařazeno 124 žáků v jednotlivých učebních oborech a kurzech. Ve školním roce 2020/2021 je zařazeno 40 odsouzených v učebních oborech Dřevařská výroba a Práce ve stravování. Do kurzů Elektrotechnik, Zámečnick, Administrativa, tepelné zpracování kovů a FIA (Feuernsteinovo instrumentální vzdělávání) je zařazeno 84 odsouzených.

V rámci praxe 2. ročníku učebního oboru Dřevařská výroba odsouzení, pod vedením učitele odborného výcviku, dokončují výrobu kuchyňské linky a skříní pro Věznicí Rýnovice. Odsouzení zhotovili také různé druhy drobných předmětů, jako jsou například miniaturní sáňky, zahradní lavičky a hmyzí domečky.²⁹

4.4 VĚZNICE PLZEŇ

V rámci rozšíření zaměstnávání ve věznicí Plzeň spolu s firmou MEA Metal Applications, s.r.o, byla v loňském roce v těsné blízkosti plzeňské věznice otevřena nová výrobní hala. Výrobní hala slouží pro zaměstnávání odsouzených osob v kovovýrobě. Projekt vznikl na základě více jak dvacetileté spolupráce mezi Věznicí Plzeň a společností MEA Metal Application s.r.o.

Dále odsouzení pracují na pozici pomocné práce v pekárně.

²⁸ Vězeňská služby České republiky: Věznice Všehrady. *Aktuality: Zaměstnávání vězněných osob* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vsehrdy/clanky/detail/zamestnavani-veznenych-osob>

²⁹ Vězeňská služby České republiky: Věznice Všehrady. *Aktuality: Aktuální zaměstnávání vězněných osob ve Věznicí Všehrady* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vsehrdy/clanky/detail/aktualni-zamestnavani-veznenych-osob-ve-veznici-vsehrdy>

4.5 VĚZNICE MÍROV

Ve Věznici Mírov spolupracují s firmy Siemens Mohelnice, kde odsouzení ručně kompletují statorových svazků asynchronních motorů, osových výšek 112 – 200.

Dále ve Věznici Mírov existuje tzv. vzorkovna nábytku. Jedná se o vzorový byt, který je zcela vybaven nábytkem, jenž byl vyroben odsouzenými věznicemi.³⁰ Zakázková výroba, expedice a montáž nábytku z laminotřískových desek, převážně určena pro státní subjekty, je úspěšně realizována již několik let.³¹ Prioritní úkol provozovny je specializovat se především na výrobu kancelářského nábytku. Na tyto výrobky byla Věznici poskytnuta práva k užívání ochranné známky "EKOLOGICKY ŠETRNÝ VÝROBEK" a normy kvality ISO 9001.³²

Kromě výše zmíněných činností jsou také ve Věznici Mírov vyráběny dřevěné a plyšové hračky. Tyto hračky jsou předávány do užívání např. malým pacientům v nemocnicích Pardubického kraje, velký zájem je též ze strany mateřských a speciálních škol v blízkém okolí.

V době pandemie byla většina věznic zapojena do pracovní aktivity s každodenní náplní do šití látkových roušek, roušek z nanomateriálu a ochranných obleků, které šili nejen pro sebe a zaměstnance Vězeňské služby ČR, ale i pro všechny ostatní potřebné lidi kolem. Např. Určité množství látkových roušek bylo předáno i zaměstnancům Plazmaferetického centra Nemocnice Šumperk, Policii ČR a dalším organizacím.

³⁰ Vězeňská služby České republiky: Věznice Mírov. *Aktuality: Vzorkovna nábytku ve Věznici Mírov* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/vzorkovna-nabytku-ve-veznici-mirov>

³¹ Vězeňská služby České republiky: Věznice Mírov. *Aktuality: Zakázková výroba nábytku ve Věznici Mírov* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/zakazkova-vyroba-nabytku-ve-veznici-mirov>

³² Vězeňská služby České republiky: Věznice Mírov. *Aktuality: Odsouzení vyrábějí kvalitní nábytek* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/odsouzeni-vyrabeji-kvalitni-nabytek>

5 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Nestátní neziskové organizace se v České republice věnují mnoha oblastem péče o osoby s nějakým sociálním problémem. Nestátních neziskových organizací, které provádějí komplexní reintegraci odsouzených, jak přímo, tj. ve vlastní režii, tak nepřímou, tj. ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR a Probační a mediační službou ČR, není mnoho nicméně i na tomto poli pozorujeme jejich rozšiřování. Pro účely završení komplexnosti této bakalářské práce je potřeba zmínit i segment následné péče o propuštěné, neboť se domníváme, že aby práce s odsouzenými uvnitř věznic měla na ně pozitivní dopad, je nutné mít provázanost práce odborných zaměstnanců a poskytovatelů postpenitenciární péče.

5.1 KOMPLEXNÍ REINTEGRAČNÍ PROGRAMY PRO OSOBY OPOUŠTĚJÍCÍ PROSTŘEDÍ VĚZNIC

Centrum podpory podnikání tyto komplexní programy realizuje od roku 2010. Z Výroční zprávy tohoto sdružení vyplývá, že v této oblasti ukončil následující projekty:

- ✓ Komplexní reintegrační program pro osoby opouštějící prostředí věznic Praha – Pankrác, Věznice Příbram, Horní Slavkov, Nové Sedlo a věznice Heřmanice.

Ze závěrečných zpráv k realizaci těchto programů se dovídáme, že primárním cílem je pomoci osobám po výkonu trestu odnětí svobody v návratu zpět na trh práce. Ve svých aktivitách se snaží podporovat podnikatelskou gramotnost u těch skupin lidí, které nemají šanci dostat se vlastními silami zpět na trh práce po těžkém životním období., do kterého právě výkon trestu odnětí svobody spadá.

Konkrétní přínos pro vězněné osoby lze spatřovat v tom, že osoby s kriminální minulostí, často s minimálním vzděláním a s nedostatečnými pracovními návyky získali ve výkonu trestu odnětí svobody odborné vzdělání v oboru, který v té době byl a stále je na pracovním trhu v daných oblastech krajů Ústeckého, Středočeského, hl. m. Prahy a v Moravskoslezském kraji potřebný. Jednalo se o obory truhlář, svářeč a kovovýroba.

Úspěšní absolventi vzdělávacích programů jednotlivých oborů získali certifikát, a byli zařazeni do individuálního motivačně poradenského programu, ve kterém získávali klíčové kompetence pro uplatnění na pracovním trhu. Hlavní oblast následné péče vykonával mediátor, který zprostředkoval nabídku práce v rámci asistovaného zaměstnávání. Metoda reintegrační asistence a pracovní právní poradenství pomáhá minimalizovat různá rizika, která nastávají po propuštění. Především je třeba se zaměřit na oblast bydlení, rodinných vztahů a jednání se zaměstnavateli při pracovních pohovorech.

5.1.1 PROBAČNÍ PROGRAM RUBIKON

Ve výroční zprávě za rok 2017 Centra Rubikon je popsán cíl probačního programu jako program zaměřený na zvládnutí rizikových faktorů resocializace u podmíněně propuštěných osob. Program je postaven na intenzivní spolupráci s klientem bezprostředně po jeho propuštění, tak aby bylo zajištěno včasné podchycení rizikových faktorů zejména v oblastech zaměstnanosti, zadluženosti, převzetí odpovědnosti, sociálních vztahů a bydlení.

Program probíhá ve třech modulech, kterými jsou:

1. Sociální stabilizace,
2. Podpora v zaměstnanosti,
3. Finance a zadluženost.

V roce 2017 byl probační program RUBIKON pilotně realizován pro zaměstnance šicí dílny ve Věznici Vinařice, kteří měli možnost žádat o zapojení do programu spolu s žádostí o podmíněné propuštění. V březnu 2017 byl program uložen soudem 2 klientům jako přiměřenou povinnost v rámci podmíněného propuštění. Jeden z klientů se osvědčil, druhý se vrátil zpět do vězení.

V rámci organizace Rubikon Centra působí také pracovní agentura Rubikon, která poskytuje služby pracovního a kariérního poradenství včetně sociální stabilizace a zprostředkování zaměstnání osobám s trestní minulostí³³.

5.1.2 SPOLEČNÝ REINTEGRAČNÍ PROGRAM

Historicky první spojení mezi státními a nestátními organizacemi byl realizován za finanční podpory Programu švýcarsko-české spolupráce a z prostředků státního rozpočtu. Ze zprávy o realizaci projektu „Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti“ který realizovala Probační a mediační služba ve spolupráci s Vězeňskou službou a nevládními organizacemi od roku 2011 až do konce roku 2016.

Cílem celého projektu bylo rozšiřování kapacity a dostupnosti probačních a resocializačních programů pro pachatele, kteří vykonávají alternativní tresty či opatření (mladiství i dospělí) a rovněž pro odsouzené do výkonu trestu odnětí svobody.

Reintegrační program byl realizován jako třetí aktivita. Jeho hlavní část probíhala v 5 vybraných věznicích v ČR. Cílem programu bylo vybrané osoby ve výkonu trestu proškolit v sociálních a pracovních dovednostech. V případě, že tyto osoby byly následně z vězení podmíněně propuštěny, jim byla v rámci projektu zajištěna asistence vyškoleného mentora.

Celý program je tak, jak byl v rámci projektu vytvořen a ověřen, využitelný jak pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, tak i pro osoby vykonávající alternativní tresty a opatření na svobodě. Realizaci tohoto programu zajišťovala organizace RUBIKON Centrum a Centrum podpory podnikání Praha.

Stejně tak jako u Komplexního reintegračního programu realizovaným Centrem podpory podnikání část programu probíhala ve věznicích, kde účastníci absolvovali

³³ Rubikon Centrum. *Výroční zpráva* [online]. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2018/07/2180854_Rubikon_vyrocnizprava_2017_A4_v05.pdf

kurz „Získej zaměstnání“, který byl zaměřen na osvojení si důležitých dovedností týkající se uplatnění na trhu práce (např. komunikace se zaměstnavatelem, vč. vystupování při úvodním pohovoru, sestavení vlastního životopisu, trénink pozitivních modelů chování). Dalším kurzem, který odsouzení absolvovali ve věznici, byl kurz „finanční gramotnosti“, který byl zaměřen především na osvojení si dovedností orientovat se ve vlastních finančních závazcích, dokázat je zmapovat, a vytvořit si plán jejich postupného zvládnutí (Gruber, 2019).

Vyhodnocování realizovaných aktivit, které jsou k dispozici u všech organizací, které se podílejí na postpenitenciární péči, neexistuje. Každá z organizací si vyhodnocuje v rámci svých Výročních zpráv své výsledky bez možnosti hlubší komparace. Bohužel ani státní organizace data ve vypovídajícím formátu většinou nemají k dispozici. Projekty jsou většinou vyhodnocovány v rámci dotačních či projektových pravidel. Tedy nikoli pro sledování úspěšnosti či neúspěšnosti snižování recidivy či programů zacházení.

ZÁVĚR

Všechny činnosti vedené uvnitř věznice by měli v kladném směru přispět k bezproblémovému začlenění vězněných osob zpět do života bez mříží.

Z analýzy dostupných dokumentů, výzkumů a informací zabývajících se vývojem systému vězeňství, lze konstatovat, že se v každém období odráží i vývoj zaměstnávání vězněných osob. Z historických dokumentů vyplývá, že Československé vězeňství v období první republiky bylo i ve srovnání s dalšími zeměmi tehdejší vyspělé Evropy na vysoké úrovni.

V souvislosti s politickým vývojem naší společnosti byla práce až do devadesátých let považována za jeden z nejdůležitějších výchovných prostředků a měla kriminálního vězně transformovat v nového (socialistického) člověka. Ve skutečnosti byli vězni využíváni jako dostupná levná pracovní síla. Pracovali v uranových nebo uhelných dolech v nejrůznějších odvětvích těžkého průmyslu, v textilním průmyslu, zemědělství. Vedení tehdejších vězeňských zařízení usilovala o 100 % zaměstnanost. Výchovný moment práce byl spojen s produktivitou, za neplnění vysokých norem byli vězni trestáni. V padesátých letech byl výchovný moment práce potlačen ve prospěch československého hospodářství. V tomto období práce patřila mezi donucovací prostředky a v žádném případě ji nelze zařadit mezi resocializační prostředky, které by mu pomáhaly v jeho návratu do společnosti. (Pinerová a kol., 2021, s. 115, 123)

Smysluplná, dobře řízená a organizovaná práce, která rozvíjí pracovní návyky a s tím související i vlastnosti osobnosti se začíná chápat až po devadesátých letech minulého století jako nedílnou součástí procesu zacházení vězněných osob při výkonu trestu odnětí svobody. Ačkoli počátky resocializační práce s odsouzenými se datují již ke konci šedesátých let, a to především na základě činnosti Výzkumného ústavu penologického.

Odsouzený by se měl aktivně v průběhu a zvláště ke konci výkonu trestu snažit zabezpečit si odpovídající bydlení, ideálně rovněž zaměstnání a měl by znát svou ekonomickou situaci (mít přehled o příjmech, výdajích, dluzích). Podstatné je i to, aby věděl o svých kriminogenních faktorech (zjednodušeně řečeno, jaké má spouštěče

protiprávního jednání). Musíme však připustit, že pokud odsouzený neprojde žádným standardizovaným programem či aktivitou zaměřenou na jeho trestnou činnost, tak z výkonu trestu vychází s nereálnými očekáváními a zkreslenými představami o sobě, svých problémech i okolním světě. Největší psychologický dopad po propuštění mohou mít právě nereálná očekávání od společnosti, rodiny a světa kolem něho. V tomto ohledu však nebudeme samozřejmě přehlížet ani fakt, že u mnohých propuštěných je naprostá absence touhy měnit svůj kriminální způsob života.

Právě „k recidivě kriminálního chování dochází velmi často v adaptační fázi. Je to období, kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí, které má větší nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. Toto období trvá individuálně dlouhou dobu, maximálně dva roky.“ Vágnerová potvrzuje, že v adaptační fázi závisí zejména na osobnosti jedince (motivace, kompetence, zkušenosti, odolnosti k zátěži) a podmínkách, do kterých se vrací (bydlení, zaměstnání, sociální vztahy; autorka je nazývá objektivní faktory). (Drápal a kol., 2021, s. 309)

Ovšem bez následné péče o tyto osoby v rámci postpenitenciární činnosti reálně hrozí, že vězněné osoby po propuštění budou sociálně vyloučeny ze společnosti. Odborní zaměstnanci dobře vědí, s čím se bude propuštěná osoba potýkat. Ať je to problém s ubytováním, s návratem do zaměstnání či se vztahy v rodině. Tyto problémy bývají pro mnohé velmi silné a komplikované a řada bývalých odsouzených návrat nezvládne, a to i přesto, že k nápravě byli vnitřně odhodláni a motivováni touhou nesehat. Na přípravu na život za zdí se odsouzení připravují jak prostřednictvím odborných zaměstnanců, tak prostřednictvím různých nestátních neziskových organizací zabývajících se postpenitenciární oblastí (Gruber, 2019).

Práce se ve svém členění zabývala historickým kontextem vývoje vězeňských systémů a „zacházením“ s vězněnými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody formou zaměstnávání. Na ukázkách dobré praxe vybraných věznic je dokreslen fakt, že vězeňství se snaží na poli zaměstnávání držet krok s vývojem nových technologií, hledá nové formy zaměstnávání, tak aby osoby po výkonu trestu byly po svém propuštění připraveny na nový život.

Praxe ukazuje na potřebu zasazení vzdělávacích aktivit v rámci programů zacházení do kategorie dalšího odborného vzdělávání tak, aby absolventi takovýchto kurzů byli plně uplatnitelní na trhu práce.

V rámci pracovních aktivit ve výkonu trestu odnětí svobody je nezbytné uplatnit následnou praxi pro upevnění nabytých dovedností nejen v prostředí věznice, ale i prostřednictvím zaměstnávání u subjektů mimo vězeňské zařízení. Mnozí zaměstnavatelé, kteří provozují svou činnost ve spolupráci s Vězeňskou službou, ať už ve střežených či nestřežených pracovištích projeví zájem zaměstnat osoby po propuštění již v průběhu výkonu trestu.

Na poli evaluace zacházení s odsouzenými neexistují ucelené výzkumy, které by potvrdily či vyvrátily správnost nastavené praxe. Pro naše účely můžeme využít dílčí závěry, které vyplývají se studií Institutu kriminologie a sociální prevence a Výzkumného ústavu práce při Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Mezi historicky první řadíme výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Tomášek a kol., 2017), ve kterém se zaměřil na pachatele trestné činnosti, kteří se zúčastnili projektu pracovního a dluhového poradenství sdružení RUBIKON Centrum v roce 2014. Cílem výzkumného projektu bylo ověřit pomocí kritéria recidivy účinnost konkrétního programu, který je zaměřen na zprostředkování práce osobám s trestní minulostí, a to na vzorku 44 klientů tohoto programu. Výsledkem tohoto výzkumu bylo, že pokud projde pachatel komplexním reintegračním programem, který obsahuje aktivity, které osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody pomohou k rychlému a hladkému přechodu do zaměstnání i do života mimo věznici, pak to má dopad do snižování recidivy. Výzkumný tým konstatuje, že aby byla jakákoliv práce s touto skupinou osob smysluplná, musí být chtěná. Osoba, která se do tohoto procesu zařadí je označena jako desister, tedy osoba, která prošla procesem desistence jehož podstatou je dlouhodobé zdržení se kriminální kariérou.

Dalším výzkumem, který se zabývá zaměstnáváním osob s trestní minulostí je Pilotní analýza ke zjištění systémových překážek a podmínek pro zaměstnávání osob po výkonu i ve výkonu trestu odnětí svobody. Autoři této analýzy konstatují, že vysoká

poptávka po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů automaticky neznamená, že zaměstnavatelé mají zájem o osoby s profesním profilem, který jim mohou nabídnout osoby propuštěné z výkonu trestu. Ukazuje se ale, že poptávka po pracovní síle je zvláště silná právě v těch oborech, kterým řada osob propuštěných z výkonu trestu svým profesním profilem odpovídá. Zároveň, lze v současnosti pozorovat trend, kdy se postoje a přístup zaměstnavatelů k osobám s trestní minulostí mění a zájem o jejich zaměstnání zvyšuje. (MPSV Bareš, Mertl 2016)

Vězeňská služba resp. ministerstvo spravedlnosti ve svých zprávách o plnění přijaté Koncepce vězeňství do roku 2025 přijala mnoho opatření k její realizaci, tak aby bylo možno konstatovat, že Vězeňská služba svými aktivitami buduje moderní vězeňství 21. století a k tomu jí právě pomáhá i změna přístupu při hledání nových moderních trendů zaměstnávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAREŠ, P., MERTL, J.: *Pilotní analýza ke zjištění systémových překážek a podmínek pro zaměstnávání osob po výkonu i ve výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016.

BIEDERMANNOVÁ, E. PETRAS, M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, IKSP: Praha 2011.

ČERNÍKOVÁ, V.: *Sociální ochrana – terciární prevence, její možnosti a limity*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2008, ISBN 978-80-7380-138-0.

DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ T. (eds.): *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-066-0.

GRUBER, M.: *Postpenitenciární péče a neziskové organizace*. Hodonín, 2019. Závěrečná práce. Evropský ústav práva a soudního inženýrství.

HÁLA, J.: *Teorie a praxe vězeňství II, Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. ČESKÉ BUDĚJOVICE: JIHOČESKÁ UNIVERZITA, 1999. ISBN 80-7040-376-4.

HALUZOVÁ, S, BLANDA, R.: *Při práci utíká trest rychleji. České vězeňství*, 2009, č. 2, s. 13-16.

HÜTTNEROVÁ, R.: *Zaměstnávání vězňů v ČR. České vězeňství*, 2007, č. 3, s. 10-11.

JŮZL, M.: *Penitenciaristika jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KOVÁŘ, J.: *Krizové řízení reintegračních programů při mimořádných situacích*. Kladno, 2015. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství.

MAREŠOVÁ, A. a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. IKSP. Praha 2016.

MATOUŠKOVÁ, A, ŠIMEČEK, J: Zpráva o o realizaci projektu „Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakovaním trestné činnosti“, PMS 2017.

PINEROVÁ, K., LOUČ, M., BUŠKOVÁ, K.: *Vězení jako zrcadlo společnosti: nerovný souboj vědy, politiky a humanity 1965-1992*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-88292-91-3.

TOMÁŠEK, J.: *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.

UHLÍK, J.: *F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*, příloha časopisu České vězeňství. 1997.

VÁLKOVÁ, H. KUČTA, J. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN – 978-80-7400-429-2 str. 258.

ZAPLETAL, J. a kol.: *Prevence kriminality*. 3. přepracované vydání. Praha: PA ČR, 2008. ISBN 978-80-7251-270-6.

ZHRÍVALOVÁ, P. a kol.: *Vstupní analýza vybraných aspektů přípravy odsouzených na propuštění ve výstupních oddílech. Závěrečná zpráva*. Praha: IKSP, 2019.

ZICH, J.: *Zaměstnávání osob ve výkonu trestu*. Brno, 2019. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veřejná správa, Katedra pracovního práva a sociálního zabezpečení.

Seznam použitých internetových zdrojů

Historická penologie [online]. 1/2005. 2005 [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/historicka-penologie/2005/hp-05-01.pdf>

Historická penologie [online]. 1/2006. 2006 [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/historicka-penologie/2006/hp-06-01.pdf>

Historická penologie [online]. 2/2009. 2009 [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/historicka-penologie/2009/hp-09-02.pdf>

JUSTICE.CZ. *Otevřené věznice* [online]. 2017. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>

Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>

Rubikon Centrum. *Výroční zpráva* [online]. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2018/07/2180854_Rubikon_vyrocnizprava_2017_A4_v05.pdf

SCHEINOST, Miroslav. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019* [online]. [cit. 2022-01-01]. ISBN 978-80-7338-187-5. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/462.pdf>

Vězeňská služba ČR. *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online]. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>

Vězeňská služby České republiky: Věznice Všehrdy. *Aktuality: Zaměstnávání vězňů osob* [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vsehrdy/clanky/detail/zamestnavani-veznenych-osob>

Vězeňská služby České republiky: *Věznice Všehrdy. Aktuality: Aktuální zaměstnávání vězňů osob ve Věznici Všehrdy* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vsehrdy/clanky/detail/aktualni-zamestnavani-veznenych-osob-ve-veznici-vsehrdy>

Vězeňská služby České republiky. *Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>

Vězeňská služba České republiky. *Aktuality: Další chov zvířat ve Věznici Jiřice* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/dalsi-chov-zvirat-ve-veznici-jirice>

Vězeňská služba České republiky. *Historie Věznice Heřmanice* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/historie-veznice-hermanice>

Vězeňská služba České republiky. *Věznice Vinařice: Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vinarice/sekce/historie>

Vězeňská služba České republiky. *Věznice Rýnovice: Historie* [online]. © Vězeňská služba České republiky, [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/sekce/historie>

Vězeňská služba České republiky. *Statistická ročenka VS ČR rok 2019* [online]. [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2019.pdf>

Vězeňská služba České republiky. *Statistická ročenka VS ČR rok 2020* [online]. [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

Vězeňská služba České republiky. *Věznice Všehrady. Aktuality: Zaměstnávání vězňů osob* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-vsehrdy/clanky/detail/zamestnavani-veznenych-osob>

Vězeňská služba České republiky. *Věznice Mírov. Aktuality: Vzorkovna nábytku ve Věznici Mírov* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/vzorkovna-nabytku-ve-veznici-mirov>

Vězeňská služba České republiky. *Věznice Mírov. Aktuality: Zakázková výroba nábytku ve Věznici Mírov* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z:

<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/zakazkova-vyroba-nabytku-ve-veznici-mirov>

Vězeňská služby České republiky: *Věznice Mirov. Aktuality: Odsouzení vyrábějí kvalitní nábytek* [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-mirov/clanky/detail/odsouzeni-vyrabeji-kvalitni-nabytek>

VS TISK. *O nás* [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <http://vstisk.cz/o-nas/>

Zákony, předpisy, jiné zdroje

Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční strážci

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 345/1999 Ministerstva spravedlnosti ve znění pozdějších předpisů (vězeňský řád VTOS)

Vyhláška 109/1994 Sb. ve znění pozdějších předpisů - Řád výkonu vazby

Nářízení vlády č. 361/2017 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

NGŘ č. 26/2006, kterým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody

NGŘ č. 68/2013 o činnosti výstupních oddělení ve znění pozdějších změn

Evropská vězeňská pravidla přijata 12. 2.1987 ve znění pozdějších novelizací přijaté Radou Evropy - Standardní minimální pravidla

Doporučení Rec (2006) Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům

SEZNAM ZKRATEK

ČNR	-	Česká národní rada
ČSR	-	Československá republika
FIA	-	Feuernsteinovo instrumentální vzdělávání
IKSP	-	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
NVÚ	-	Nápravně výchovný ústav
NVS	-	Nápravně výchovná skupina
NPT	-	Nápravně pracovní tábory
NZ	-	Nápravná zařízení
OSN	-	Organizace spojených národů
SARPO	-	Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených
SHČ	-	Středisko hospodářské činnosti
SOU	-	Střední odborné učiliště
VTOS	-	Výkon trestu odnětí svobody

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Přehled učebních oborů a kurzů v SOU - školní rok 2019/2020.....	I-II
Příloha B – Vývoj zaměstnanosti vězňů.....	III
Příloha C – Živnostenské oprávnění ve VSČR k 31. 5. 2021.....	IV
Příloha D - Obory činnosti živnostenského oprávnění č. 7.....	V

Příloha A – Přehled učebních oborů a kurzů v SOU - školní rok 2019/2020

Školské vzdělávací středisko	Učební obor/kurz	Délka studia	Počet žáků	Počet absolventů	Doklad
Heřmanice	učební obor 26-51-E/01 Elektrotechnické a strojně montážní práce	3 roky	33	11	výuční list
	kurz Dělník v elektrotechnice	18 týdnů	12	11	osvědčení
	kurz Strojírenské a zámečnické práce	18 týdnů	22	11	osvědčení
	kurz FIE	36 týdnů	11	-	-
Pardubice	učební obor 65-51-E/02 Práce ve stravování	2 roky	64	29	výuční list
	kurz Anglický jazyk	36 týdnů	26	12	potvrzení
	kurz Základy PC	36 týdnů	22	10	potvrzení
	kurz Keramik	36 týdnů	15	10	potvrzení
	kurz Malíř- natěrač	36 týdnů	19	11	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	37	19	potvrzení
Plzeň	učební obor 23-51-E/01 Strojírenské práce	3 roky	77	32	výuční list
	kurz Dělník v elektrotechnice	36 týdnů	13	12	osvědčení
	kurz Praktické dovednosti	36 týdnů	23	10	potvrzení
	kurz 3D tisk	36 týdnů	20	-	-
	kurz Německý jazyk	36 týdnů	10	-	-
	kurz Český jazyk	36 týdnů	10	-	-
	kurz Základní škola	36 týdnů	24	-	-
kurz FIE	36 týdnů	7	-	-	
Rýnovice	učební obor 23-56-H/01 Obráběč kovů 3	3 roky	103	27	výuční list
	kurz Knihař	36 týdnů	8	2	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	69	-	-
Světlá nad Sázavou	učební obor 69-54-E/01 Provozní služby	2 roky	40	14	výuční list
	učební obor 31-59-E/02 Šití prádla	2 roky	18	0	výuční list
	kurz Český jazyk pro cizince	36 týdnů	15	10	potvrzení
	kurz Základy PC	18 týdnů	29	17	potvrzení
	kurz Keramik	36 týdnů	16	10	potvrzení
	kurz Základní škola	36 týdnů	39	19	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	102	-	-

Školské vzdělávací středisko	Učební obor/kurz	Délka studia	Počet žáků	Počet absolventů	Doklad
Valdice	učební obor 23-56-H/01 Obráběč kovů	3 roky	71	17	výuční list
	kurz Knihař	36 týdnů	12	12	potvrzení
	kurz Malíř- natěrač	36 týdnů	12	12	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	24	19	potvrzení
	kurz Svářeč	4 týdny	24	23	potvrzení
	kurz CNC obrábění, robotika a 3D tisk	36 týdnů	12	12	potvrzení
Všehrdy	učební obor 33-57-E/01 Dřevařská výroba	3 roky	36	8	výuční list
	učební obor 65-51-E/02 Práce ve stravování	2 roky	44	10	výuční list
	učební obor 26-51-E/01 Elektrotechnické a strojně montážní práce	3 roky	7	11	výuční list
	kurz Zámečnick	36 týdnů	15	14	osvědčení
	kurz Zedník	36 týdnů	28	21	potvrzení
	kurz Celoživotní vzdělání	36 týdnů	12	12	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	16	10	potvrzení
	kurz Zahradník	36 týdnů	12	12	potvrzení
	kurz Malíř- natěrač	36 týdnů	31	17	potvrzení
Kuřim Znojmo	učební obor 65-51-E/02 Práce ve stravování	2 rok	42	15	výuční list
	kurz Celoživotní vzdělání	36 týdnů	28	18	potvrzení
	kurz Příprava teplých pokrmů	36 týdnů	24	24	osvědčení
	kurz Výpomoc při obsluze hostů	36 týdnů	13	7	potvrzení
	kurz FIE	36 týdnů	37	25	potvrzení
Straž pod Ralskem	učební obor 23-56-H/01 Obráběč kovů	3 roky	46	16	výuční list
	kurz Strojírenský technik projektant	18 týdnů	14	9	potvrzení
	kurz Strojírenské a zámečnické práce	36 týdnů	12	12	osvědčení
	kurz FIE ³⁴	36 týdnů	33	27	potvrzení

Zdroj: Vězeňská služba ČR, Statistická ročenka 2020, online, cit. 2022-02-16³⁵

³⁴ FIA (Feuernsteinovo instrumentální vzdělávání) = Mezinárodně uznávaná metoda zprostředkovaného učení pana prof. Feuersteina, která učí učit se

³⁵ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka 2020* [online]. s. 160-161. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

Příloha B – Vývoj zaměstnanosti vězňů

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
procentuální zaměstnanost	48,99%	57,50%	48,86%	44,93%	50,38%	56,23%	59,89%	58,65%	53,74%
počet zaměstnaných odsouzených	6 377	5 367	5 463	6 021	7 606	8 449	8 858	8 615	7 561
odsouzení zaměstnaní v provozovnách SHS VS ČR ³⁶	1 373	1 497	1 679	1 720	2 999	3 457	4 191	4 181	3 714
odsouzení zaměstnaní u podnikatelských subjektů	2 454	1 466	1 328	1 646	1 954	2 265	1 906	1 605	1 006
celkový počet vězňů	22 644	16 645	18 658	20 866	22 481	20 789	20 215	19 717	18 606

Zdroj: Vězeňská služba ČR, online, cit. 2022-02-16³⁷

³⁶ Střediska hospodářské činnosti VSČR

³⁷ Vězeňská služba ČR. *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online]. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>

Příloha C – Živnostenské oprávnění ve VSČR k 31. 5. 2021

Živnostenské oprávnění	Výskyt
Č. 1 Truhlářství, podlahářství	5
Č. 2 Obráběčství	5
Č. 3 Kovářství, podkovářství	2
Č. 4 Zámečnictví, nástrojářství	8
Č. 5 Broušení a leptání skla	2
Č. 6 Provádění staveb, jejich změn a odstraňování	6
Č. 7 Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona	279
Č. 8 Galvanizérství, smaltérství	1
Č. 9 Výroba, instalace, opravy elektrických strojů a přístrojů, elektronických a telekomunikačních zařízení	2
Č. 10 Hostinská činnost	5
Č. 11 Pekařství, cukrářství	3
Č. 12 Řeznictví a uzenářství	1

Zdroj: Vojtěch Volentič, 2022 (vlastní zpracování)

Příloha D - Obory činnosti živnostenského oprávnění č. 7

Obory činnosti živnostenského oprávnění č. 7:	výskyt
Poskytování služeb pro zemědělství, zahradnictví, rybníkářství, lesnictví a myslivost	17
Nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin	1
Výroba potravinářských a škrobářských výrobků	8
Výroba krmiv, krmných směsí, doplňkových látek a premixů	1
Výroba textilií, textilních výrobků, oděvů a oděvních doplňků	9
Výroba a opravy obuvi, brašnářského a sedlářského zboží	1
Zpracování dřeva, výroba dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků	16
Výroba vlákniny, papíru a lepenky a zboží z těchto materiálů	5
Vydavatelské činnosti, polygrafická výroba, knihařské a kopírovací práce	6
Výroba plastových a pryžových výrobků	15
Výroba a zpracování skla	2
Výroba stavebních hmot, porcelánových, keramických a sádrových výrobků	9
Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků	20
Povrchové úpravy a svařování kovů a dalších materiálů	10
Výroba měřicích, zkušebních, navigačních, optických a fotografických přístrojů a zařízení	1
Výroba elektronických součástek, elektrických zařízení a výroba a opravy elektrických strojů a elektronických zařízení pracujících na malém napětí	9
Výroba strojů a zařízení	2
Výroba motorových a přípojných vozidel a karosérií	8
Výroba drážních hnacích vozidel, a drážních vozidel na dráze tramvajové, trolejbusové, a lanové a železničního parku	1
Výroba a opravy čalounických výrobků	8
Výroba, opravy a údržba sportovních potřeb, her, hraček a dětských kočárků	6
Výroba zdravotnických prostředků	3
Výroba školních a kancelářských potřeb, kromě výrobků z papíru, výroba bižuterie, kartáčnického zboží, deštníků, upomínkových předmětů	4
Výroba dalších výrobků zpracovatelského průmyslu	3
Nakládání s odpady (vyjma nebezpečných)	20
Zprostředkování obchodu a služeb	11
Velkoobchod a maloobchod	6
Údržba motorových vozidel a jejich příslušenství	5
Skladování, balení zboží, manipulace s nákladem a technické činnosti v dopravě	27
Nákup, prodej, správa a údržba nemovitostí	13
Příprava a vypracování technických návrhů, grafické a kresličské práce	1
Výzkum a vývoj v oblasti přírodních a technických věd nebo společenských věd	1
Reklamní činnost, marketing, mediální zastoupení	2
Návrhářská, designérská, aranžérská činnost a modeling	2
Služby v oblasti administrativní správy a služby organizačně hospodářské povahy	3
Praní pro domácnost, žehlení, opravy a údržba oděvů, bytového textilu a osobního zboží	5
Poskytování technických služeb	10
Výroba, obchod a služby jinde nezařazené	8

Zdroj: Vojtěch Volentič, 2022 (vlastní zpracování)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vojtěch Volentič

Obor: Resocializační a penitenciární pedagogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Nové možnosti zaměstnávání vězňů

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 22

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl Ph.D.